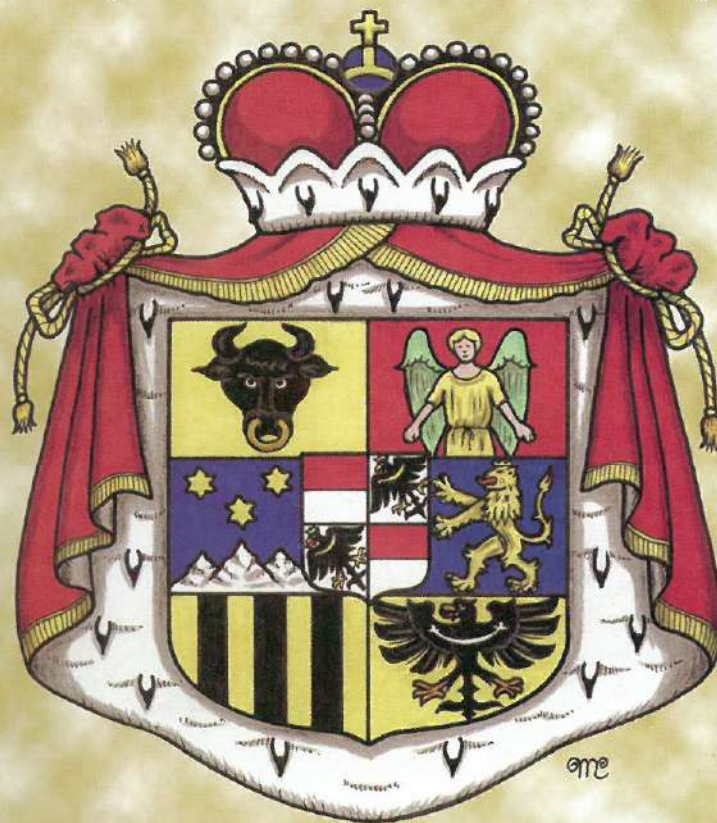

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Genealogické a heraldické listy

4/2000

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ LISTY 4/2000 - OBSAH

Slovo na úvod (1)
Jan Podhola

ČLÁNKY A STUDIE

Lobkovicové (z genealogie rodu) (2)
Otakar Vinař

Případy čarodějnictví a kouzelnictví ve vsi Vrbčanech (22)
na Černokostecku
Tomáš Biskup

Rozpad jednotného lichtenštejnského majetku do linií 1504 - 1585 (31)
† Jaroslav Honc

LITERATURA

I. Recenze (39)
II. Anotace (41)
III. Akce, zajímavosti (42)

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Připravuje se kurz začínajících rodopisců 2001 (43)
Informace k úhradě členských příspěvků (44)
Program a termíny „středečnicků“ na I. pololetí 2001 (44)
Na pomoc členům našich poboček (45)
Jubilea členů v roce 2001 (45)
Spolupráce ČGHSP s archivy a muzei (47)
II. setkání rodu Trnkových (57)
Skanzeny - muzea lidových staveb v přírodě (2. část) (57)
Pátrá se po... (59)
Různé (59)
Pozvánka na valnou hromadu (60)

Příloha: *Znaková galerie - Třicet stavovských místodržících zvolených v roce 1618 (3. část)*

Úvodní strana obálky: *erb knížat Lobkoviců* (ilustrace Michal Cyrany)

Slovo na úvod

Jan Podhola

Vážení přátelé,

dostáváte do rukou poslední číslo GHL letošního roku. Jak jste si zajisté povšimli, přistoupili jsme letos jak ke zvýšení počtu vydání, kterým sledujeme vaši včasnejší informovanost, tak i k novému obsahovému členění a grafické úpravě. Rádi bychom však slyšeli také Váš názor na tyto úpravy, abychom mohli nadále svou práci zlepšovat a vytvořili z GHL zajímavý a reprezentativní časopis.

Členové Správního výboru v uplynulém období kromě zajišťování běžného chodu společnosti zaměřili svou pozornost na realizaci kurzu pro pokročilé genealogy a především přípravu nového kurzu pro začátečníky. Zde spatřujeme na základě pravidelných hodnocení přednášejících a posluchačů ukončených kurzů nejen potřebu určité obsahové modifikace, ale i zvýšení kvality obsahu a přednesu. Nelze se nadále uspokojovat s léty uplatňovanou a neměnnou praxí.

Stejně jako v I. pololetí i ve II. pololetí připravil správní výbor tzv. Den otevřených dveří, který oproti prvnímu svou návštěvností předčil očekávání. Rovněž i tentokrát přišla řada zájemců, kteří se o akci dozvěděli na Internetu, přivedl je zájem o rodopis a nakonec se stali členy společnosti. Těmto zájemcům byla zodpovězena řada dotazů týkající se jak činnosti společnosti, tak způsobu vyhledávání podkladů, sestavení rodokmenu atd. Zkušební badatelé pak využili fondů knihovny, zejména vydaných svazků Berní ruly a monografií místopisného charakteru.

Správní výbor musel také řešit nepříjemnou situaci, která vznikla skutečností, že Česká pošta od 1. července t. r. zrušila kategorii podávání novinových zásilek, kam zasílání GHL spadalo. Abychom nemuseli přistoupit k jejich zasílání formou běžné zásilky a placení dvojnásobného poštovního, což by se nevyhnutelně odrazilo buď na omezení periodicity GHL nebo na výrazném zvýšení členských poplatků, vedli jsme řadu jednání, která vyústila v řešení, které by mělo vstoupit v platnost od začátku příštího roku bez uvedených negativních důsledků.

V neposlední řadě pak byla pozornost věnována zpracování a vyhodnocení akce o navázání kontaktu s okresními archivy a muzei. Přehled z organizací, které na naši výzvu odpověděly je uveřejněn v části *Zprávy ze společnosti*. V této části uvádíme i podrobnější informace o členských příspěvcích na rok 2001 k jejichž úhradě přikládáme složenku.

V minulém čísle jsme Vás požádali o zaslání vyplněného Dotazníku. Mnozí z Vás reagovali, přesto nám však chybí více než polovina rozeslaných. Rád bych proto všechny, kteří Dotazník dosud neodevzdali, upozornil na průvodní článek k této akci v GHL 1/2000, kde je vysvětlen její smysl. Akcí a jejími výsledky chce SV posloužit především Vám - badatelům.

Závěrem Vám přeji jménem svým i jménem členů SV příjemné prožití Vánočních svátků a šťastný vstup do nového roku i tisíciletí.

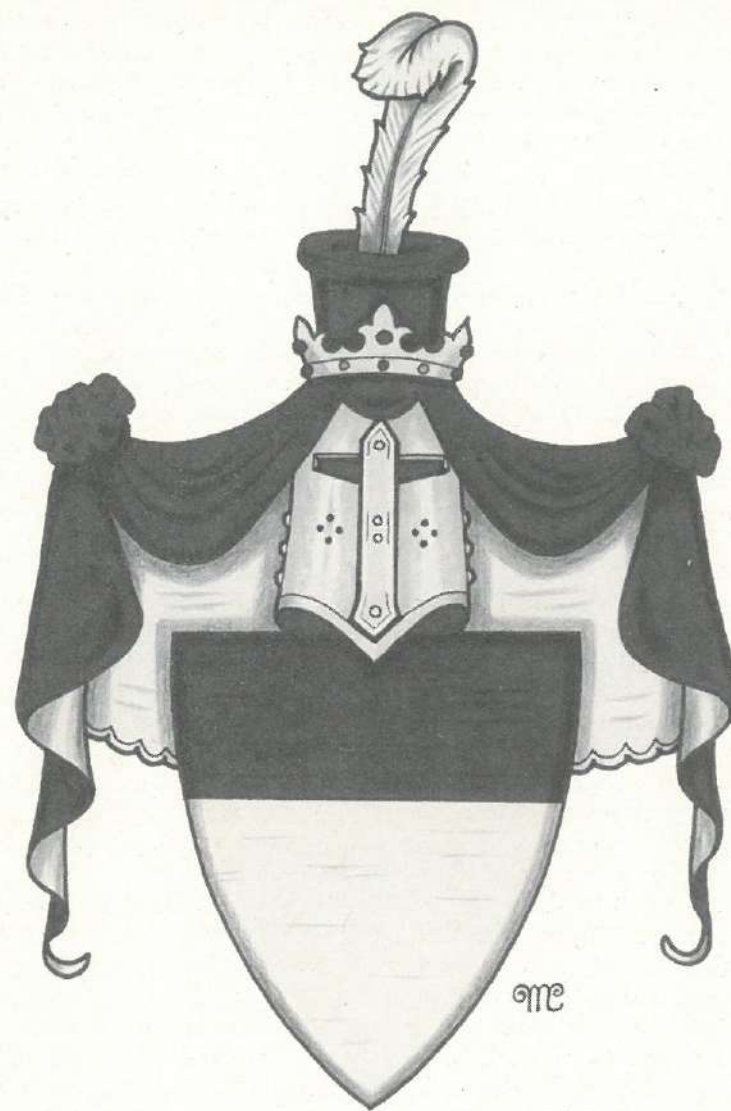
ČLÁNKY A STUDIE

Lobkovicové (z genealogie rodu) *Otakar Vinař*

V době, kdy se na dlouhou dobu rozhodovalo o budoucnosti českého státu, dohasínaly staré, mocné panské rody jako Rožmberkové, Pernštejnové či páni z Hradce a na jejich místo nastupovaly nové průbojné panské rody povyšované z nižší šlechty, jako Smiřičtí, Trčkové a zejména Lobkovicové, kteří se dostali na vrchol moci v druhé polovině 16. století. Přispělo k tomu i rozrůstání rodu; jednotlivé větve Lobkoviců však rychle vymíraly, přestože se rodilo mnoho mužských potomků. Někteří měli i 8 synů. Mnoho jich však umíralo bez dědiců již v prvních generacích. Lobkovice zachránil Zdeněk Vojtěch Popel z chlumecké větve. Proto se o něm právem hovoří jako o druhém zakladateli rodu.

Lobkovicové byli oporou panovníků a až na výjimky také oporou katolické církve. Beze sporu se zasloužili o upevnění vlády Habsburků v českém království a Habsburkové se jim odměňovali úřady, majetkem, tituly a vyznamenáními. Za stavovského odboje v roce 1547 i za stavovského povstání v roce 1618 stáli v rozporu s většinou české stavovské obce na té pravé straně - to jest na straně vítězné.

Předkem Lobkoviců byl nevýznamný vladyka Mareš z Újezda u České Lípy. Z jeho tří synů Mikuláš Chudý měl literární vzdělání a okolo roku 1401 byl urburním písařem v Kutné Hoře. Byl nepochybně schopný a stal se jedním z rádců krále Václava IV., který nedůvěřoval vysoké šlechtě a vybíral si proto rádce a úředníky z příslušníků nižší šlechty i z pražských měšťanů. Mikuláš se v roce 1409 velmi aktivně účastnil jednání o tři hlasy pro český národ na pražské universitě a získal si tak důvěru a vděčnost krále Václava. Asi v témže roce koupil hrad a statek Lobkovice na Labi, podle něhož jeho rod přijal jméno Lobkoviců. Lobkovicové je později několikrát prodali, ale zase znovu koupili¹⁾. V roce 1417 se Mikuláš stal nejvyšším písařem, tedy jedním z nejvyšších zemských úředníků. V následujícím roce ho král pověřil vedením královského vojska proti Hasištejnu u Kadaně, který patřil Jindřichu z Plavna²⁾. Pán z Plavna totiž spolu s pány z Oseka loupil na královských statcích. Mikuláš hrad dobyl a král mu jej dal v léno. Když Mikuláš za stejných okolností dobyl Přimdu, dal mu ji král do zástavy a za škody a v náhradu nákladů mu zastavil hrad v Mostě a Nový Hrad se Šumburkem. Během několika málo let tak nezámožný zeman získal značný majetek.

Původní erb Lobkoviců
Ilustrace: Michal Cyrany

Mikuláš stál nejprve při straně podobojí, záhy však přešel k Zikmundovi a bojoval proti husitům. Protože Zikmundovi stoupenci mezi Čechy byli vzácností, Zikmund se Mikulášovi velkoryse odvděčil vyvazením jeho lenních statků, s výjimkou Hasištejna, a v roce 1420 mu zapsal Hlubokou, část zvíkovského panství a v roce 1424 Chomutov a Blatno. Mikuláš, řečený Chudý, zemřel v roce 1435.

Mikuláš měl syny Mikuláše a Jana, kteří založili dvě větve rodu: starší Mikuláš Lobkoviců Hasištejnských, mladší Jan Popelů z Lobkovic; jméno Popel přijal podle Popelova u České Lípy. Popelové se rozdělili ještě na bílinské a chlumecké.

Mikuláš, syn Mikuláše Chudého, ačkoliv katolík, byl nejprve stoupencem Poděbradské jednoty. Když se proti ní postavila Strakonická jednota katolických pánů, přidal se k ní v roce 1449 také Mikuláš. Protože však jeho statky byly pleněny, změnil v roce 1452 stranu podruhé. Při Jiřím z Poděbrad vytrval pak do své smrti v roce 1462.

Císař Fridrich III. povýšil Mikuláše v roce 1459 do stavu svobodných říšských pánů. V Čechách byli Lobkovicové přijati do panského stavu o dvacet let později - v roce 1479.

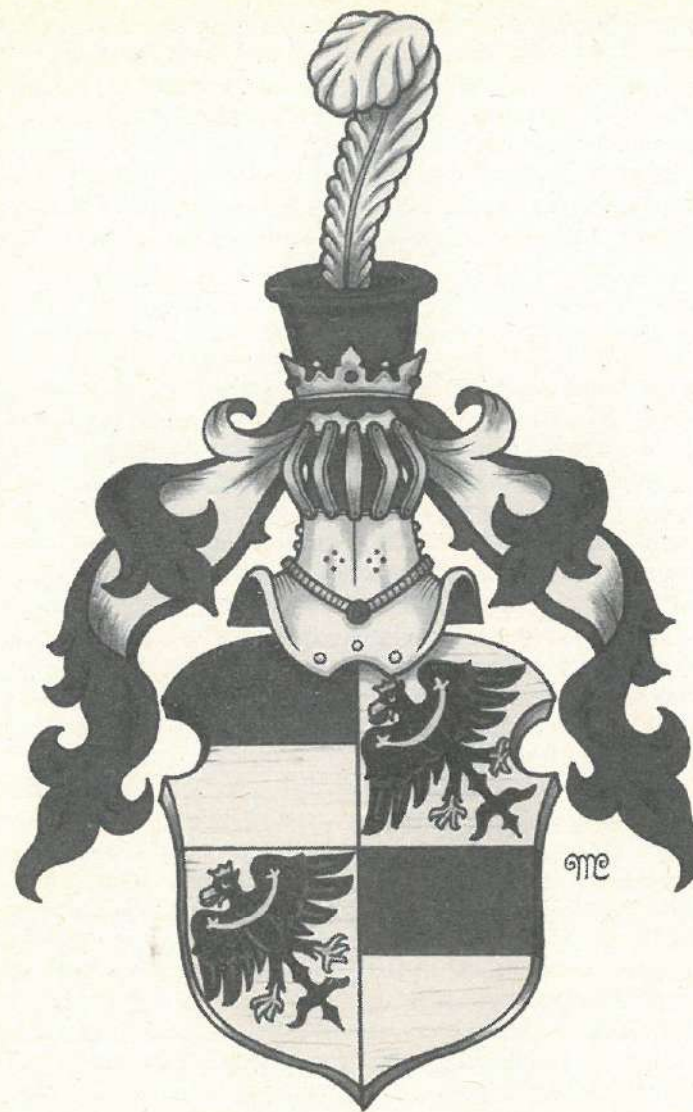
Mikuláš mladší měl s manželkou Žofkou, dcerou posledního českého Žerotína³⁾, syny: Jana, Mikuláše, Jaroslava a Bohuslava. Původní lobkovický erb: stříbrný štít nahoře s červeným pruhem byl v souvislosti s tímto sňatkem doplněn žerotínskou černou orlicí ve stříbrném poli.

Z hasištejnských Lobkoviců vynikl Bohuslav (1460 - 1510), pokládáný za největšího českého humanistu. Studoval v Boloni a ve Feraře dosáhl doktorátu církevního práva. Byl vychován ve víře kališnické, během studií se však stal katolíkem a měl úmysl stát se knězem. Kněžské svěcení nakonec nepřijal. Přesto ho král Vladislav jmenoval vyšehradským proboštem a počítalo se s ním pro olomoucké biskupství. Jeho jmenování však ztroskotalo pro odpor papeže.

V letech 1490 až 1491 se Bohuslav vydal na cestu do svaté země a během půl druhého roku procestoval země východního středomoří. Nějaký čas pobýval u dvora krále Vladislava. Poslední léta svého života strávil na Hasištejně, kde zemřel v roce 1510, nedoživ se ani 50 let.

Prozu i verše psal latinsky, jen výjimečně jsou některé dopisy v češtině. Většina jeho děl obíhala v opisech, tiskem byly vydávány jen ukázky prozaické a básnické tvorby, někdy dokonce proti jeho vůli. Svoje díla totiž před širší veřejností úzkostlivě skrýval. Na Hasištejně měl velkou knihovnu tisků i starých rukopisů. Byla jeho velkou láskou. V závěti proto stanovil, aby ji přebíral vždy nejučenější člen hasištejnského rodu⁴⁾. Co se z Bohuslavovy knihovny zachovalo, je uloženo v knihovně roudnické.

Bohuslavův bratr Jan (1450 - 1517) byl sice katolík, stál však věrně při Jiřím z Poděbrad. Po jeho smrti se stranil veřejného života a věnoval se správě rodinných statků. Obdobně jako jeho bratr Bohuslav vydal se i Jan s Jetřichem z Gutštejna na cestu k božím hrobům. Po návratu sepsal česky "Putování L. P. 1493 k božím hrobům vykonané" a kolem roku 1504 napsal "Zprávu a naučení synu Jaroslavovi o tom, co činit a co nechati."

Erb Lobkoviců v 16. století

Ilustrace: Michal Cyrany

Zálibu ve vědách, umění a literatuře měli i další Hasištejnští. Naproti tomu velmi politicky činný byl Bohuslav Felix (1517 - 1583), vnuk Bohuslavova bratra Mikuláše.

Hasištejnští vymřeli v Čechách na přelomu 17. století. Z Mikulášových synů Jaroslav zemřel bez potomků. Bohuslav byl svobodný a posledním potomkem Bohuslavova bratra Mikuláše byl Kryštof, který zemřel v roce 1623. Vdova po Janově pravnuce Maxmiliánovi Voršila (dcera Jindřicha Mikuláše Hasištejnského) odešla se svými syny do Saska a zemřela v roce 1630 v Annaberku. Hasištejnští Lobkovicové pak žili v Polsku a nakonec v Bavorsku, kde svobodní páni z Lobkovic drželi Ober Ambach.

Zakladatelem bilinské větve Lobkoviců byl Děpolt, syn Jana Popela, zakladatele rodu Popelů. Měl osm synů: Hynka, Jiřího, Jana, Litvína, Děpolta, Kryštofa, Petra a Václava Viléma. Avšak i tato větev Lobkoviců rychle vymírala. Hynek, Děpolt a Petr zemřeli bez potomků, Litvínův syn Jan neměl mužského potomka a bez potomků zemřeli také vnuci Jiřího. Janova a Václavova rodina vymřela za třicetileté války. Pouze Kryštofovi potomci se dožili páté generace. Poslední z této rodiny, Oldřich Felix, byl v roce 1722 zabit poraženým stromem.

Z početného rodu bílinských Lobkoviců se v politice uplatnili zejména Děpoltův syn Jan Popel mladší na Horšovském Týně (1510 - 1570), nejvyšší purkrabí v letech 1554 až 1570 a jeho syn Kryštof, nejvyšší hofmistr v letech 1599 až 1609. Za černou ovci rodu Lobkovicové pokládali Kryštofova bratra protestanta Viléma, který se účastnil stavovského povstání. Pohlíželi na něho spatra také proto, že neměl vyšší vzdělání.

Ze tří větví Lobkoviců přežili v Čechách jedině Lobkovicové chlumečtí. Zakladatel této větve Ladislav Popel († 1505) měl dva syny: Jana staršího na Zbirohu (1490 - 1569) a Ladislava na Vysokém Chlumci (1502 - 1584).

Jan Popel starší v roce 1538 dvorský soudce, o tři roky později nejvyšší zemský soudce se v roce 1554 stává na 15 let nejvyšším hofmistrem, to jest druhým nejvyšším zemským úředníkem. V pozdějších letech se i on dal do spisování. Přeložil dílo Erasma Rotterdamského, k němuž napsal "Napomenutí" a staral se o vydání spisů Bohuslava Hasištejnského. Milovnicí českých knih byla i jeho žena Anna Bezdruzická z Kolovrat, která vydala "Rukověť sv. Augustina". Jan měl osm synů: Jiřího, Jana, Ladislava, Mikuláše, Bohuslava Havla, Kryštofa, Hynka a Bartoloměje, avšak žádný z jeho potomků se nedožil Bílé Hory.

Janův bratr Ladislav měl syny tři: Ladislav se neoženil a Václav padl v roce 1596 u Jagru. Lobkovic zachránil Ladislavův třetí syn Zdeněk Vojtěch (1568 - 1628). Trpěl padoucníci, jejíž záchvaty ho někdy překvapovaly i na veřejnosti. V roce 1603, když mu bylo 35 let, se přesto oženil s 36 letou Polyxenou z Pernštejna, vdovou po čtyřikrát ženatém, avšak bezdětném Vilémovi z Rožmberka. Po šesti letech se

Polyxeně ve 42 letech narodil její jediný syn Václav Eusebius, jehož potomci zajistili opětné rozvětvení Lobkoviců. Lobkovicové měli skutečně namále⁵⁾.

Česká stavovská obec stála dvacet let v odporu proti vládě Ferdinanda I., který omezoval práva stavů a českého státu a směřoval k absolutismu. Přední příslušníci šlechty, zejména panského stavu, dlouho váhali vstupovat do Ferdinandových služeb, neboť se právem obávali, že by se museli podřizovat královi vůli. Proto Ferdinand nebyl například v letech 1538 až 1542 schopen obsadit funkci presidenta České komory. Na Ferdinandovu stranu přešlo za prvních 20 let jeho vlády jen málo příslušníků panského stavu. Mezi nimi významné místo zaujímali Lobkovicové a Ferdinand je za to odměňoval úřady.

Jan Popel starší na Zbirohu (z chlumecké větve) se stal v roce 1538 dvorským sudím, v roce 1541 nejvyšším sudím a v roce 1554 nejvyšším hofmistrem. Byl horlivý katolík. Když Ferdinand v roce 1543 svolal českou královskou radu, to jest nejvyšší úředníky a soudce, a navrhoval systematickou persekuci předních novoutrakvistických kněží ovlivněných luteránstvím v Praze a v dalších významných českých městech, Jan Popel se postavil plně za Ferdinandův návrh, ačkoliv řada členů rady byla proti. Při Ferdinandovi stáli také Jan Popel mladší na Horšovském Týně z bílinské větve, od roku 1544 nejvyšší komorník a Ladislav Popel z chlumecké větve, od roku 1542 nejvyšší maršálek královského dvoru.

Jestliže Češi měli mnoho výhrad k Ferdinandově vládě, za šmalkaldské války císaře Karla V. proti německým protestantským knížatům (v letech 1546 - 7) byly proti účasti v této válce všechny tři stavy prakticky jednotné. Lobkovicové naproti tomu stáli až na Šebestiána a Mikuláše Hasištejnské bez rozdílu víry za Ferdinandem a požívali jeho důvěru. Tak například v roce 1547 na únorové zasedání stavů v Karolinu poslal Ferdinand Jana Lobkovic s dvěma dalšími svými stoupenci, aby „zabránili nejhoršímu“. To se jim však nepodařilo, neboť právě na tomto zasedání bylo rozhodnuto o vytvoření odbojného stavovského spolku. V průběhu války pak Jan Popel mladší pomáhal zajišťovat zásobování armády císaře Karla a Ferdinand ho pověřil najímáním vojska.

Spolu s ostatními Lobkovicí se šmalkaldské války velmi aktivně účastnil, ačkoliv protestant, Bohuslav Felix Hasištejnský. Ferdinand ho jmenoval královským komisařem v Jáchymově a Bohuslav Felix se zasloužil o pacifikaci odboje v oblasti Krušnohoří. Spolu s druhým jáchymovským komisařem Gendorfem zajistil odvoz jáchymovského stříbra, aby se ho nezmocnil velitel stavovského vojska Kašpar Pluh z Rabštejna, který držel nedaleký Bečov. S Gendorfem pak vedl vojsko do Voigtlandu, kde zajišťoval okupační správu českých lén. V roce 1554 se osvědčil také jako velitel královského vojska proti Albrechtovi Kulmbašskému.

Při soudu nad účastníky stavovského odboje projevil Ferdinand Lobkovicům zvláštní přízeň. Z českého království se soudu účastnil jedině Ladislav Popel, i když jen jako maršálek držel před králem obnažený meč⁶⁾.

Ferdinand využíval věrných Lobkoviců také při persekuci účastníků stavovského odboje v roce 1547. Jana Popela mladšího pověřil vyměřováním pokut královským městům a s dalším komisařem měl provést nejen zábor statků Kašpara Pluha z Rabštejna, velitele stavovského vojska, ale také po něm pátrat⁷⁾. Po šmalkaldské válce drželi Lobkovicové řadu nejvyšších úřadů v zemi, často současně. Déle než sto let patřili k nejvlivnějším českým rodům.

Bohuslav Felix Hasištejnský byl vrchním hejtmanem v Jáchymově, který byl v té době nejbohatším stříbrným revírem v Evropě a nejdůležitějším zdrojem Ferdinandových příjmů⁸⁾. V roce 1555 se stal fojtem v Dolní Lužici, v roce 1570 nejvyšším soudcem a v roce 1576 nejvyšším komorníkem.

Bohuslav Felix získal také značný majetek. Po otci mnoho nezdědil, koupil však několik panství - Chomutov s městem, Horu svaté Kateřiny, dále Červený Hrádek s Jirkovem, panství Egrberk, kde vybudoval luxusní renesanční sídlo Felixburk, Žlutice a další. Chomutov se stal městem luteránů a centrem obchodu se Saskem. Přistěhovalectvím luteránského obyvatelstva se však během krátké doby poněmčil. Bohuslav Felix přestěhoval do Chomutova také Bohuslavovu knihovnu, za bouří proti jezuitům v roce 1591 byla však z velké části zničena. Podle vlastního příznání k dani v roce 1576 (nejspíše podceněného) měl Bohuslav Felix 2369 poddanských domů a usedlostí. (Krumlovské panství, které bylo největším panstvím v Čechách, mělo na 3000 poddaných.)

Bohuslav Felix, který se jako třicetiletý účastnil šmalkaldské války a potlačení stavovského odboje v roce 1547, se po dalších třiceti letech pustil do boje s králem o náboženskou svobodu. V sedmdesátých letech je považován za vůdce luteránů a zasazuje se o vypracování "České Konfese", to jest společného věroučného programu, na němž se shodli nekatolíci, včetně Českých bratrů. Bohuslav Felix stál v čele prací na České Konfesi a vedl jednání s císařem Maxmiliánem. Císař měl sice v mládí určité sympatie k luteránství⁹⁾, neodvážil se však nedbat miněni své rodiny a katolické hierarchie, reprezentované v Praze papežským nunciem. Českou Konfesi vzal v roce 1575 na vědomí, avšak odmítl ji potvrdit písemně. Potvrdil ji jen ústně, což vedlo ovšem záhy k různému výkladu. Nedal také souhlas k jejímu vytištění¹⁰⁾ a odmítl dát utrakvistickou konsistu do správy stavů. Stavům jen povolil zvolit si k ochraně svých práv defensory víry - po pěti z každého stavu. Prvním defensorem byl zvolen Bohuslav Felix. Čeští stavové projevíli v rozhodující chvíli nepochopitelnou nedůslednost a naivitu. Nevyužili příležitosti, kterou jim dávala snaha vážně nemocného Maxmiliána (zemřel v následujícím roce 1576) dosáhnout souhlasu sněmu, aby jeho syn Rudolf byl přijat za krále ještě za císařova života, nehledě na to, že sněm nemusel také vyhovět císařovým požadavkům na berni, na níž císaři velmi záleželo. Polovičatý úspěch jednání s císařem byl zaviněn nedostatečnou rozhodností vyjednávačů, tedy i Lobkoviců.

Bohuslav Felix zemřel v roce 1583. Jeho syn Jan Valdemar téměř celé značné jmění prohospodařil a zemřel v cizině bez potomků v letech 1595/7, další syn Bohuslav Jáchym zemřel v roce 1605 také bezdětný.

Druhá polovina 16. století a začátek 17. století jsou stoletím Lobkoviců, kteří byli nejvlivnějším panským rodem v Čechách. Úřad nejvyššího hofmistra se od roku 1554 stal v rodě Lobkoviců téměř dědičným. Po Janu Popelovi starším na Zbirohu následoval Ladislav Popel, pak Jiří Popel, syn Jana Popela staršího, a v roce 1599 Kryštof, syn Jana Popela mladšího na Horšovském Týně. Přitom Jan Popel mladší byl od roku 1554 nejvyšším purkrabím, to jest nejvyšším zemským úředníkem, takže Lobkovicové drželi 15 let oba nejvyšší úřady v zemi.

Další doménou Lobkoviců byl královský apelační soud, který Ferdinand zřídil po potlačení stavovského odboje v roce 1547 a kterému podřídil městské soudy, přičemž zrušil odvolací stolicí soudu Starého Města Pražského. Prvním prezidentem apelačního soudu se v roce 1548 stal Ladislav Popel mladší a řídil jej 22 let. Po něm byl prezidentem apelačního soudu Jan nejmladší, syn Jana staršího, pak Jiří z bilinské větve a od roku 1592 Kryštof z téže větve.

Lobkovicové se také třikrát stali prezidenty České komory, pro Ferdinanda mimořádně důležitého úřadu, který zřídil krátce po nastoupení na trůn (v roce 1527) pro správu králových důchodů a královského majetku.

Lobkovicové byli také nejvyššími komorníky, kteří byli strážci zemských desek a hájili finanční zájmy země, byli nejvyššími soudci, fojty v Lužici, hejtmany německých lén českého království. Ladislav, bratr Zdeňka Vojtěcha Popela, měl různé funkce na Moravě a v roce 1615 se stal nejvyšším moravským hejtmanem. Největší moc získali Lobkovicové, když se v roce 1609 stal nejvyšším kancléřem Zdeňk Vojtěch Popel, který ze svého úřadu udělal nejvlivnější úřad v zemi.

Lobkovicové, bez rozdílu z které větve pocházeli, drželi vždy pospolu jako jedna rodina a rodinou smlouvou z roku 1511 se snažili zachovat svoje výlučné postavení. Smlouva stanovila, že "...z rodu má být vyvržen a statku zbaven každý pán z Lobkovic, který by pojal manželku z nižšího rodu."

Koncem 16. století byl hlavou lobkovicického rodu Jiří Lobkovic (1551 - 1607), syn Jana Popela staršího na Zbirohu z chlumecké větve. Stal se nejvlivnějším mužem v Čechách, těšícím se Rudolfově přízni a důvěře. Jeho kariéra začala příchodem ke dvoru arciknížete Ferdinanda Tyrolského, císařova bratra. V roce 1575 se totiž Jiří Lobkovic oženil s Kateřinou ze Šternberka, vdovou po Ladislavovi ze Šternberka a dcerou Kateřiny z Lokšan, která byla sestrou matky Filipiny Welserové, morganatické manželky Ferdinanda Tyrolského¹¹⁾. Na jeho výslovné přání se Jiří dostal k císařskému dvoru, kde měl zastupovat Ferdinandovy zájmy. Lobkovicův vliv u dvora rostl, nesporně i díky Pavlu Sixtovi Trautsonovi. Původně rakouský šlechtic byl manželem neteře Jiřího, dcery jeho bratra Mikuláše, a spolu s Rumpfem, dalším Rakušanem, se

Úřady, které Lobkovicové zastávali před Bílou Horou :
(*období, kdy funkci zastávali, nebo rok, kdy byli jmenováni*)

K nejvyšší komorník	P nejvyšší purkrabí	PA president
S nejvyšší soudce	H nejvyšší hofmistr	Apelačního soudu
D dvorský soudce	Kc nejvyšší kancléř	PK president
M nejvyšší maršálek		České komory
D Jan starší 1538/41		
S Jan starší 1541/54		
M Ladislav 1542		
K Jan mladší 1544		PK Jan mladší 1549
		PA Ladislav 1548-70
	P Jan mladší 1554-70	
	H Jan starší 1554-69	
S Bohuslav Felix 1570	H Ladislav 1570	PA Jan nejml. 1570-7
K Bohuslav Felix 1576-83		PK Jan nejml. 1577
S Jiří 1582-4		PK Ladislav 1582-8
K Jiří 1584	H Jiří 1585-94	PA Jiří Bilinský 1585
	H Kryštof 1599	PA Kryštof 1592
	Kc Zdeněk Vojtěch	
	1609-18 a 1620-28	

stali všemocnými rádci císaře Rudolfa. V roce 1582 byl Jiří jmenován nejvyšším soudcem, v roce 1584 nejvyšším komorníkem a v roce 1585 nejvyšším hofmistrem. Měl téměř denně audienci u císaře a stal se Rudolfovým oblíbencem, kterého císař zahrnoval dary.

Jiří Lobkovic se však nehodlal spokojit úřadem nejvyššího hofmistra. Toužil po úřadu nejvyššího purkrabího, který zastával Vilém z Rožmberka. Rožmberk byl sice katolík, ale tolerantní, chápající nutnost soužití katolíků a nekatolíků. Lobkovic byl naproti tomu pokládán za vůdce katolíků militantních, nesmiřitelných. Splétal intriky proti Rožmberkovi, a když slábnul u dvora vliv arciknížete Ferdinanda, intrikoval i proti svému bývalému dobrodinci. Ferdinand v dopise císaři napsal, že "Lobkovic je lstivý, prolhaný, každé proradnosti schopný".

Jiří zdědil po otci Libochovice, od roku 1577 měl v zástavě Křivoklát, který směnili s arciknížetem Ferdinandem za zástavu Mělníka. Po smrti bezdětného Adama Krajíře z Krajku využil dědických sporů Krajířovy vdovy Marty z Veselice s Krajířovými sestrami a nátlakem a hrozbou nepříznivého výsledku dědického sporu přiměl vdovu, že mu prodala Mladou Boleslav za 100 tisíc míšeňských kop, ačkoliv hodnota panství byla dvojnásobná. Marta z Veselice bydlela v Lobkovicově hradčanském domě, kde

zanedlouho náhle zemřela. Šířily se pověsti, že byla otrávena. Lobkovic Boleslav, baštu českých bratrů, zanedlouho vyměnil s Bohuslavem Felixem za luteránský Chomutov, za nějž opět zaplatil jen polovinu jeho skutečné hodnoty. V Chomutově pak založil jezuitskou kolej. Byl si vědom konfliktů, ke kterým dojde, jestliže se v luteránském Chomutově začne šířit protireformace. K nepokojům skutečně došlo, kolej byla vydrancována a jezuité utekli do Lobkovicových Libochovic. Lobkovic se rozhodl pro exemplární potrestání poddanského města. Vynutil si svolání soudu, který prakticky vyhlašoval jako rozsudek to, co Lobkovic navrhl. Krutý rozsudek nad městem, včetně dvou poprav, měl Lobkovic prezentovat jako rozhodného bojovníka protireformace. Jeho náboženská horlivost souvisela však spíše s jeho bojem o moc než s vírou.

Lobkovic byl neobyčejně sebevědomý a domýšlivý. Jeho domýšlivost ještě povzbudil přípitek kardinála Aldobrandiniho na hostině v Lobkovicově hradčanském domě. Kardinál pronesl totiž přípitek na zdraví budoucího českého krále, který se začal spojovat s Jiřím Lobkovicem. Samozřejmě se to císař dověděl stejně jako i další Lobkovicovy poznámky o císaři. V dopise arcivévodovi Ferdinandovi se Rudolf zmiňuje, že Lobkovic na nějaké hostině prohlásil, že on sám "je to dříví, z něhož se dělají králové". Lobkovic předpokládal, že po smrti nejvyššího purkrabího Viléma z Rožmberka stane na jeho místě. Po tragické manželčině smrti, kterou při návratu z kostela probodl její šílený syn z prvního manželství, Lobkovic uvažoval dokonce o církevní kariéře. Myslel na pražské arcibiskupství i na kardinálský klobouk.

V roce 1593 Jiří Lobkovic vyvolal spor s císařem, který skončil osobní tragedií mocného, ale až chorobně ctižádnostivého Lobkovic. Na podnět Lobkoviců postoupil Šebestián Vřesovec sněmu k projednání stížný spis upozorňující na některé císařovy nesplněné sliby a povinnosti s tím, že sněm nebude jednat o císařových požadavcích, dokud nebudou projednány požadavky stavů. Jiří Lobkovic, který řídil zasedání sněmu jako toho času nejvyšší zemský úředník, dal materiál na pořad jednání sněmu. (císařovi se ve spise také vytýkalo, že po smrti Viléma z Rožmberka nebyl dosud jmenován nejvyšší purkrabí). Po porážce stavovského odboje v roce 1547 to bylo poprvé, kdy se stavové odvážili vzepřít svému králi. Jiří Lobkovic se snažil získat většinu pro podporu stížného spisu. Šlo o pokus ukázat císaři sílu stavů a možná i Lobkovicovu. Obsah stížného spisu nebyl stavům zřejmý proti myslí i když se později od něj distancovali.

Stavové očekávali, že váhavý císař ustoupí. Když se tak nestalo, Lobkovic sněm rozpustil. K obecnému překvapení císař projevil neobvyklou rozhodnost a zahájil vyšetřování. Vřesovec ztratil odvalu a prozradil, že materiál vypracoval Ladislav Lobkovic, bratr Jiřího. Císař předvolal Ladislava k soudu. Když Lobkovic utekl do ciziny, soud ho odsoudil ke ztrátě života, cti a majetku. (V roce 1608 - to jest po smrti Jiřího - dostal Ladislav milost, vrátil se do Čech a rok nato zemřel.) Stavové se distancovali od Lobkoviců a na říjnovém zasedání sněmu dokonce poníženi prohlásili, že stížným spisem JMC velmi ublížili a že nemají důvod si stěžovat. Stejná

nedůslednost a nerozhodnost jako ve stavovském odboji v roce 1547 nebo při jednání o Českou konfesi se stane osudem stavovského povstání v roce 1618.

Rok se nic nedělo a Jiří Lobkovic podržel svoje úřady. Nejvyšším purkrabím jmenoval však císař svého přítele z mládí, Adama z Hradce, lidskou troskou zničenou pohlavní nemocí a pitím. (Při pohřbu Viléma z Rožmberka v roce 1592 ho nesli v křesle. Zemřel v roce 1596 ve 47 letech.)

Jiří Lobkovic měl mnoho nepřátel, nejen mezi nekatolíky, a ti vyvolali proti němu divokou kampaň. Vyčítali mu nezákonné transakce se židy i křesťany (na to byly velmi přísné tresty), že se zapletl do vraždy Marty z Veselice, že nespravedlivě pronásledoval nekatolíky v Chomutově a další. Nato se 15. února 1594 v domě Jiřího Lobkovic sešlo deset Lobkoviců a sepsali protest císaři proti ponižování a zesměšňování starobylého rodu, který vždy patřil k oporám českých panovníků a celého království. Rudolf však reagoval jinak, než Lobkovicové očekávali. Jiřího Lobkovic vypravěl z Prahy a dal mu doručit obsílku k zemskému soudu, který ho měl soudit pro zradu, podvod a urážku majestátu. Lobkovicovi bylo pak 31. března oznámeno, že ztrácí život, čest a majetek. Císař však nakonec uznal přimluvy a rozsudek změnil v doživotní vězení. Rudolf připravoval velký proces, od kterého však upustil. Možná zapůsobila jeho nerozhodnost nehledě na to, že rozpuštění sněmu bylo z hlediska právního asi těžko možno využít pro žalobu. Jiří Lobkovic zůstal bez soudu Rudolfovým doživotním vězňem, nejprve na lobkovickém Ličkově, pak v Kladsku a nakonec na Lokti, kde v roce 1607 v 56 letech zemřel, snad na srdeční mrtvici. Šířili se ovšem pověsti o jeho mučení a že zemřel na jeho následky a Jiří Lobkovic získal gloriolu oběti Rudolfovy zvěle¹².

Aférou Jiřího Lobkovic neztratil rod svoje postavení u dvora. V roce 1599 se i při jisté tehdejší Rudolfově nechuti k Lobkovicům stal Zdeněk Vojtěch, bratranec Jiřího Lobkovic, nejvyšším kancléřem a Kryštof z bilinské větve nejvyšším hofmistrem.

Zdeněk Vojtěch Popel se narodil v roce 1568 a byl vychován jezuitu. Když v roce 1556 přišel do Prahy hlouček 12 jezuitů, které pozval císař Ferdinand, sotva si kdo uvědomil, jaké zhoubné důsledky to bude mít pro české království. Po bouřlivém 15. století se vztahy mezi katolíky a nekatolíky uklidnily. Obě strany chápaly, že spolu musejí žít. Byla reálná naděje dosáhnout takové náboženské snášenlivosti a svobody, jaká tehdy jinde v Evropě nebyla. Cílevědomá rekatolizace, jejíž bojovnou a přítomnou skrytější a nenápadně působící pestí byli jezuité, rozdělila však národ na dva nesmiřitelné tábory, což nakonec vyústilo v bělohorskou katastrofu, zánik českého státu a málem i národa. Jezuité se snažili nejprve získat přízeň bohatých šlechticů - byť ve víře vlažných. Cestu k nim nacházeli často prostřednictvím jejich žen. Jezuitům šlo o získání mládeže bez ohledu na víru. V roce 1588 měli 500 žáků, o deset let později 700. V letech 1584 až 1592 založil Vilém z Rožmberka jezuitskou kolej v Krumlově, Jiří Lobkovic v Chomutově a Jáchym z Hradce v Jindřichově Hradci. Jezuité správně předpokládali, že jejich odchovanci se jednou dostanou k úřadům a moci a budou nástroji jejich politiky. Nemýlili se. Mezi nejhorlivějšími representanty byla řada renegátů - stačí připomenout například jen Karla z Lichtenštejna.

Zdeněk Vojtěch se stal vůdcem militantních katolíků, odchovaných jezuitu, nesmiřitelných odpůrců nekatolíků. V dvorské kanceláři nasadil ostrý protireformační kurs. Dal obnovit Vladislavův majestát proti pikartům (to jest českým bratrům) a do úřadů byli prosazováni katolíci. Lobkovic se všemožně snažil zabránit dohodě katolíků s nekatolíky a byl dokonce ochoten vyvolat i občanskou válku. Vážně uvažoval o postavení dvacetitisícového vojska. Nedošlo k tomu mimo jiné proto, že stavové byli rychlejší. 24. června 1609 zvolili direktory a rozhodli o postavení stavovského vojska.

Lobkovic odmítl kontrasignovat Rudolfov majestát, protože prý byl na císaři vynucen a není proto závazný¹³. Císař proto nařídil nejvyššímu purkrabímu Adamovi ze Šternberka, aby jej podepsal místo nejvyššího kancléře. Od defenestrace v roce 1618 Lobkovic zachránilo, že byl v té době u císaře ve Vídni, jinak by býval byl první na řadě.

Zdeněk Vojtěch byl do jisté míry spoluodpovědný za rozsudky nad účastníky stavovského povstání. Císař totiž před potvrzením rozsudků nad účastníky stavovského povstání pozval Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic, pana z Talmburka, Otta Nostice a Filipa Fabricia (defenestrovánoho písaře české kanceláře), aby jako znalci českých poměrů poradili dvorním říšským radům, zda rozsudky změnit nebo ponechat. Z děsivého počtu 43 rozsudků smrti bylo omilostněno 16 odsouzených, což krutost rozsudku ovšem nezměnilo. Změněn byl zejména rozsudek nad Vilémem Lobkovicem z bilinské větve, který byl v tradičně katolické rodině vyznáním podobojí. Před rokem 1618 žádnou velkou kariéru neudělal. Aktivně se však účastnil jednání o Rudolfov majestát, v roce 1609 byl zvolen direktorem a v roce 1611 najímal vojsko proti pasovským. Účastnil se defenestrace 23. května 1618 a 25. května 1618 byl zvolen direktorem. Král Fridrich ho jmenoval nejvyšším hofmistrem a Vilém Lobkovic předsedal královské radě a komornímu soudu. Soud, který soudil účastníky odboje, ho v roce 1621 odsoudil k trestu smrti, ztrátě cti a majetku. Rozsudek smrti byl změněn v doživotní vězení nepochybně na přimluvy Zdeňka Vojtěcha Lobkovic a asi i místodržícího Matouše Děpolda Lobkovic se zřetelem na zásluhy rodu Lobkoviců. Vilém byl pak internován ve dvou pokojích na lobkovickém Zbirohu. Pro nemoc byl však zanedlouho věznění zproštěn. Zemřel na Zbirohu v roce 1626 ve věku 72 let. Jeho syn Jan Erdman zemřel roku 1648 bez potomků. (O odsouzení či omilostnění rozhodovaly nejrůznější okolnosti - včetně peněz. Například doktor Matyáš Borbonius byl omilostněn, protože Lichtenštejn potřeboval osobního lékaře.) V mírném vězení na Zbirohu skončili i někteří další omilostnění a dlouho tam nepobyli.

Zdeněk Vojtěch měl značný majetek. Po smrti bratra Ladislava zdědil všechny jeho statky, roku 1601 koupil Sedlčany a s Polyxenou získal rožmberskou Roudnici. V roce 1616 Polyxena koupila Lobkovic, po Bílé Hoře pak skupila lacino řadu konfiskovaných statků, jako Nelahozeves, Obříství, Byšice, Beřkovice a další¹⁴.

Zdeněk Vojtěch Lobkovic byl revolučními stavy vypovězen ze země. Po vítězství nad revolucí byl pak zahrnut Ferdinandovou přízní. Pro své zásluhy obdržel Lobkovic od španělského krále v roce bělohorské bitvy řád zlatého rouna. Po Leonardu Harrachovi, Vratislavovi z Pernštejna, Jáchymovi z Hradce a Vilémovi z Rožmberka

byl pátým českým šlechticem, který dostal tento prestižní řád španělských Habsburků. Vzápětí pak následovaly další projevy císařovy přízně. V roce 1623 byl povýšen do stavu říšských knížat a v následujícím roce získal knížecí titul v českém království. Za zásluhy o zvolení Ferdinanda českým králem, Ferdinand rozdál několika svým předním příznivcům korunovační daň. Po nejvyšším purkrabím Adamovi ze Šternberka to byl Zdeněk Vojtěch z Lobkovic (nejvyšší kancléř), Lichtenštejn, další Lobkovic, místodržící Děpolt, následování Martinicem a Slavatou.

Zdeněk Vojtěch z Lobkovic, který "povždy věrně stál k domu rakouskému" byl vývojem po Bílé Hoře rozčarován, zřejmě především "Obnoveným zemským zřízením", jež fakticky likvidovalo český stavovský stát. Jeho zklamání překvapuje, neboť si musel být vědom, k čemu směřovala jeho fanaticky protireformační a prohabsburská politika. Nabízí se otázka, jaký vliv na jeho fanatismus a myšlení mohla mít jeho vážná choroba. Ani zásadový Zdeněk Vojtěch nezapomínal však na vlastní prospěch. Bylo o něm známo, že se nebránil úplatkům. Pavel Skála ze Zhoře se zmiňuje dokonce o úplatku 30 000 kop míšeňských grošů. Zdeněk Vojtěch Popel se vzdal veřejného života a zklaman zemřel v šedesáti letech v roce 1628. Polyxena ho přežila o čtrnáct let. S odstupem času je bohužel zřejmé, že Jiří Lobkovic, ctižádostivý a nevalného charakteru, méně ohrozil existenci českého státu než „zásadový“ Zdeněk Vojtěch.

Činnost Zdeňkova jediného syna Václava Eusebia se neomezovala jen na české království. Zastával vysoké úřady v habsburské říši. Stal se polním podmaršálkem, v roce 1652 presidentem válečné rady (což byla funkce odpovídající asi ministru války) a pak předním ministrem a prezidentem tajné rady. Také jemu byl udělen řád zlatého rouna. Po smrti Ferdinanda III. vedl složitá jednání, aby šestnáctiletému Leopoldovi zajistil zvolení císařem. Získal tím Leopoldovu vděčnost, těšil se jeho plné důvěře a vládl téměř neomezeně. Snažil se vybavit mladší větev Habsburků ze závislosti na politice španělských Habsburků a pomýšlel na dohodu s Francií, aby ukončil dlouholeté války s touto zemí. Spiknutí uherských magnátů v šedesátých a sedmdesátých letech využil k potlačení stavovských práv v Uhrách, jak to učinil v Čechách Ferdinand II. Avšak gerila, která v Uhrách vypukla, a vliv španělské kličky u císařského dvora způsobily, že Lobkovic upadl v nemilost. V roce 1674 byl zatčen a odvezen do Roudnice, kde žil v jakési internaci. Za tři roky nato v 68 letech zemřel. Vděčnosti se za svoje snahy nedočkal. Václav Eusebius Lobkovic byl první, ne však poslední z vysoké české šlechty, kdo aktivně a iniciativně pomáhal budovat středoevropskou habsburskou či rakouskou říši.

Václava Eusebia Lobkovic přežili tři z jeho synů, avšak teprve jeho vnukové Filip Hyacint (1680 - 1734) a Jan Jiří Kristián (1686 - 1755) zajistili nové rozrůstání rodu, který se rozdělil do několika větví. Dnešní Lobkovicové jsou tedy potomky Zdeňka Vojtěcha Popela. Během zhruba sto let (1724 - 1835) se narodilo a dospělo ke třiceti Lobkovicům. Zastávali různé vysoké úřední, vojenské i církevní funkce, byli poslanci a doživotními členy panské sněmovny a dostávali knížecí tituly a řády zlatého rouna (v letech 1620 - 1918 jich získali 16, více jen Lichtenštejnové - 18).

POZNÁMKY:

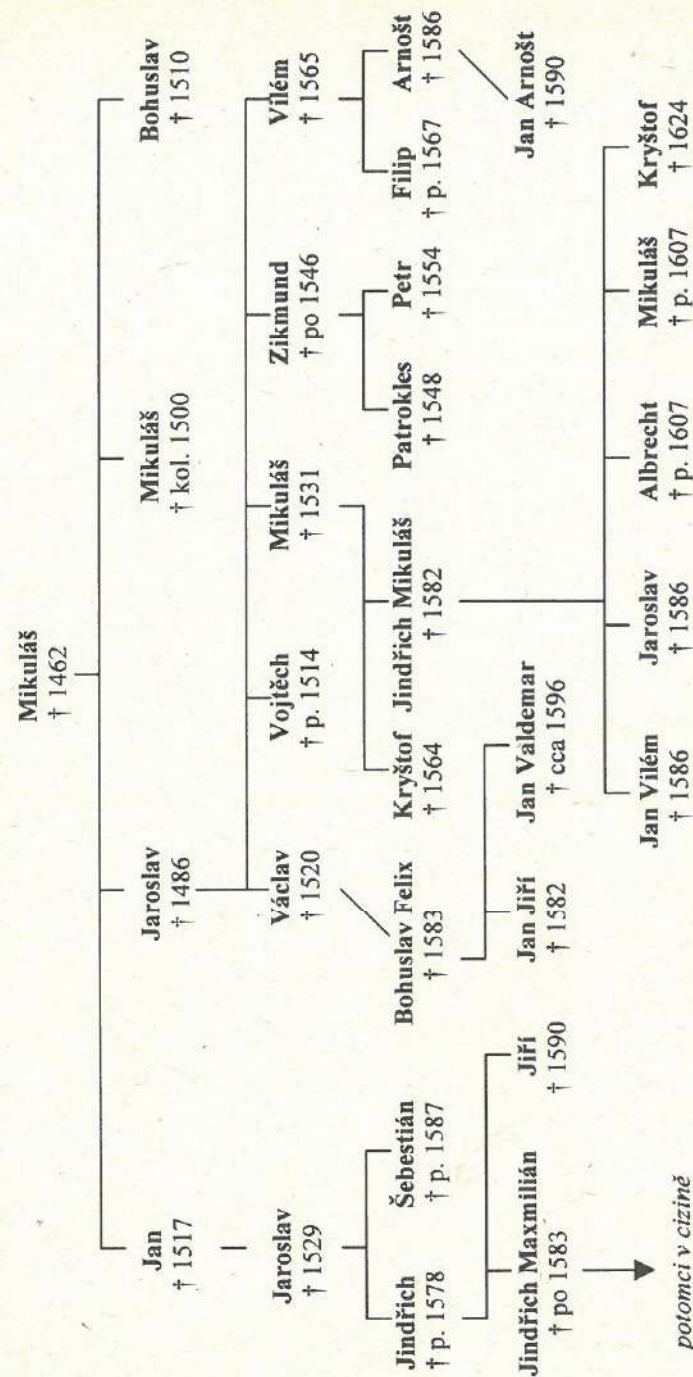
- 1) Při koupi Vysokého Chlumce v roce 1474 Lobkovicové použili Lobkovic na úhradu části kupní ceny. V roce 1616 je koupila Polyxena z Lobkovic, načež její syn Václav Eusebius je opět prodal. Lobkovicové je však znovu získali a v roce 1828 je prodali zámožnému pražskému advokátovi Měchurovi, tchánovi Františka Palackého. Lobkovicové se pak staly sídlem rodiny Františka Palackého a je tam hrobka Palackých. Lobkovicové zdědil syn Františka Palackého Dr. Jan Palacký, velkostatek však neudržel a v roce 1874 Lobkovicové prodal.
- 2) Páni z Plavna vládli kdysi ve Voigtlandu, jehož hlavním městem byl Cvikov. Od českých králů získali řadu lén v Čechách jako Kraslice, Kynžvart a také Hasištejn.
- 3) Čeští Žerotínové byli z rodu Janoviců. S moravskými pány téhož jména nebyli ani erbem ani krví spřízněni.
- 4) Prvním dědicem knihovny Bohuslava Hasištejnského byl jeho synovec Mikuláš, syn Bohuslavova bratra Mikuláše. Druhým dědicem byl Zikmund, druhý Mikulášův syn.
- 5) Podobný genealogický vývoj měly i jiné rody, jako například Šlikové nebo Smiřičtí. Šlikové se v 16. století rozrostli do několika větví. Přestože se v 15. a 16. století narodilo víc než 80 Šliků, Šlikové v 16. a 17. století vymírali. Nakonec rod zachoval jediný Jan Jindřich Šlik, „hrdina z Bílé Hory“.
- 6) Přisedlíci soudu byli: biskupové olomoucký a vřatislavský, kníže těšínský, moravský zemský hejtman, tři moravští páni s třemi moravskými rytíři, jeden pán a čtyři rytíři z Horní Lužice, dva zástupci Dolní Lužice, pět pánů a šest rytířů slezských. Z českého království byl přítomen jen maršálek Ladislav Lobkovic - nikoliv však jako přisedlíci soudu.
- 7) Rabštejnovy statky byly zabaveny a komisaři vyslaní na Rabštejnová panství měli pro krále převzít Bečov, Slavkov a Schönfeld se svrsky, klenoty a listinami a také pátrat po Rabštejnovi, jeho hejtmanech a jiných úřednících.
- 8) Produkce jáchymovské mincovny v letech 1528 až 1545 se odhaduje na 4,5 až 5 milionů tolarů.
- 9) Maxmiliánovo náboženské přesvědčení a věrnost katolické víře byly problematické. V mládí měl luteránského zpovědníka, zejména však překvapil, když na smrtelné posteli odmítl přijmout poslední pomazání.
- 10) Česká konfese byla vydána bez císařova souhlasu asi již v roce 1575. V roce 1583 ji znovu vydal nejvyšší písař Michal Španovský (asi opět bez císařova souhlasu).
- 11) Kateřina z Lokšan byla rodem Adlerová ze Zinnburka.
- 12) Jiří Popel měl dvě dcery. Mladší Eva až do poslední chvíle usilovala o rehabilitaci a osvobození svého otce. Dokonce nějaký čas byla s otcem ve vězení, aby mu věznění usnadnila. Sama byla uvězněna v klášteře sv. Jiří, odkud byla propuštěna teprve po otcově smrti.
- 13) Obdobně si nedodržování Rudolfova Majestátu zdůvodňoval Ferdinand II.

¹⁴⁾ Bílek v Dějinách konfiskací po roce 1618 uvádí 28 konfiskovaných statků nebo podílů na nich, které koupila Polyxena, manželka Zdeňka Lobkovic, mezi nimi například Beřkovice za 76 tisíc kop a Nelahozevs za 40 tisíc kop, jejíž odhadní cena byla 60 tisíc kop. Celkové koupě zřejmě značně přesáhly 200 tisíc kop při čemž jejich skutečná hodnota byla mnohem vyšší, neboť byly placeny znehodnocenou měnou.

LITERATURA

- T.V. Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, díl I. - II., Praha 1882 - 1883
M. Dvořák: Proces Jiřího z Lobkovic. Český časopis historický II, 1896
A. Gindely: Rudolf II. und seine Zeit, Bd. I. - II., Prag 1863 - 1865
J. Janáček: České dějiny. Doba předbělohorská 1526 - 1547, kniha I. díl II., Praha 1984
J. Janáček: Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987
K. Jeřábek: Lobkovický roudnický archiv, strojopis
Z. Kalista: Cesta po českých hradech a zámcích, Praha 1993
Lobkovické znaky. Příloha Časopisu Společnosti přátel starožitností českých 4/1894
F. Lobkowicz: Zlaté rouno v Čechách. Heraldika a genealogie 4/1991
R.J. Meraviglia-Crivelli: Der böhmische Adel. J. Siebmacher's großes Wappenbuch, Band 30, Neustadt an der Aisch 1979
M. Mysliveček: Erbovník, Praha 1993
Ottův slovník naučný, díl XVI., Praha 1900
J. Petráň: Staroměstská exekuce, Praha 1985
F.L. Rieger: Slovník naučný, díl III, Praha 1863, díl IV, Praha 1865
A. Sedláček: Hrady, zámky a tvrze království českého, díl XIV., Praha 1923, díl XV., Praha 1927
P. Skála ze Zhoře: Historie česká, Praha 1984
V. V. Tomek: Dějepis města Prahy, díl 12, Praha 1901
V. V. Tomek: Spiknutí Jiřího z Lobkovic r. 1593. Časopis českého museum 2/1853
O. Vinař: Zdeněk Lev z Rožmitálu. Heraldika a genealogie 3-4/1994
O. Vinař: Pluhové z Rabštejna a Ferdinand I. Heraldika a genealogie 3-4/1995

Tab. I: Hasištejnští z Lobkovic

Souhrn

Lobkovicové (z genealogie rodu)

Jeden z nejvýznamnějších českých rodů pocházel od bezvýznamného vladyky Mareše z Újezda u České Lípy. Jeho syn Mikuláš, řečený Chudý († 1435) se stal nejvyšším zemským písařem, zbohatl díky přízni králů Václava IV. a Zikmunda. Mimo jiné získal i Lobkovice, podle nichž se on i jeho potomci nadále psali. Jeho dva synové založili větve Hasištejnských a Popelů z Lobkovic. Do panského stavu byli Lobkovicové v Čechách přijati v roce 1479. V 16. století již patřili k předním rodům a často zastávali nejvyšší zemské úřady, úřad nejvyššího hofmistra se stal v rodě dědičným. Tradičně podporovali habsburskou politiku; ctižádostivý Jiří z Lobkovic († 1607), který se této tradici vzepřel a postavil se Rudolfovi II., zemřel po mnoha letech ve vězení. Rod se velmi rozvětvil, většina linií však záhy vymřela. Hasištejnští doplatili na stavovské povstání a jejich potomci žili v cizině, Popely zachránil Zdeněk Vojtěch († 1628), militantní katolík, který jako první z českých pánů získal v roce 1623 knížecí titul. Jeho syn Václav Eusebius († 1677) byl svého času nejmocnějším mužem v habsburské monarchii, četné služby prokázali vládnoucímu rodu i jeho potomci. Celkem 16 Lobkoviců získalo řád Zlatého rouna.

Zusammenfassung

Das Haus Lobkowicz (aus der Stammbaumgenealogie)

Einer der bedeutendsten tschechischen Stämmen war von einem bedeutungslosen Wladik Mareš von Újezd bei Böhmischem Leipa hergekommen. Sein Sohn Mikuláš, genannt „der Arme“, war der Höchste Landesschreiber und wurde reich durch Gunst der Könige Václav IV. und Zikmund. Ausser anderem hat er auch Lobkovice gewonnen und er und seine Nachkommen schrieben sich nachher „von Lobkowicz“. Seine zwei Söhne gründeten Zweigen Hassistein und Popel von Lobkowicz. Zu dem Herrenstand waren die Lobkowiczer in Böhmen im Jahre 1479 eingenommen. Seit 16. Jhd. gehörte die Familie zu den vordersten und oft haben sie die höchsten Ämter bekleidet, das Amt des Höchsthofmeisters war erblich geworden. Sie unterstützten traditionell die habsburgische Politik; der ehrgeizige Jiří von Lobkowicz, der sich diesen Traditionen widersetzte und gegen Rudolf II. zur Wehr setzte, starb nach vielen Jahren im Gefängnis. Der Stamm hat sich sehr verzweigt, aber die Majorität der Linien ist bald ausgestorben. Die Hassisteiner sind wegen Standesaufstand zur schade gekommen und ihre Nachkommen lebten im Ausland. Familie Popel rettete Zdeněk Vojtěch, ein militanter Katholiker, welcher als erster der böhmischen Herren den Fürstentitel im Jahre 1623 erworben hat. Sein Sohn Václav Eusebius war seinerzeit der mächtigste Mann der habsburger Monarchie, zahlreiche Dienste leisteten seine Nachkommen der herrschender Dynastie. Insgesamt 16 Lobkowiczer kriegten das Golden Vlies Order.

Summary

The Lobkovices (from the House Genealogy)

One of the most distinguished Bohemian families descended from an insignificant squire Mareš of Újezd near Česká Lípa. His son Mikuláš, called „the Pauper“, became the Highest Provincial Scrivener and got rich owing to the favours of the kings Václav IV. and Zikmund. Among others he took possession of the village Lobkovice which he used as a name for himself and his descendents. His two sons established the branches Hasištejn and Popel of Lobkovic. To the nobility the Czech Lobkovices were included in the year 1479. In the 16th century they belonged to prominent families and often held the highest provincial offices and the post of Highest Steward became hereditary in the family. Traditionally they supported the politics of Habsburgs. Ambitious Jiří of Lobkovic who opposed Rudolf II. died after many years in prison. The family branched a lot, but the majority of these branches died out soon. The Hasištejn family paid for their participation in the states insurgence and their descendants lived abroad. The family Popel was saved by Zdeněk Vojtěch, a military Catholic, who was the first of the Czech lords to gain the princely rank in the year 1623. His son Václav Eusebius was in his time the most powerful man of the Habsburg monarchy. His descendants rendered good services to the reigning dynasty as well. In general 16 Lobkovices awarded the Golden Fleece Order.

Případy čarodějnictví a kouzelnictví ve vsi Vrbčanech na Černokostecku

Tomáš Biskup

Mnoho badatelů hledajících své předky častokrát uspokojí pouze informace získané z matričních zápisů. To ale považuji za málo než poloviční cestu k poznání, jak naši předci žili. Archivních materiálů, které stojí za prohlédnutí v tomto smyslu, je mnohem více a podávají daleko pestřejší údaje o rodu. Cílem těchto řádků není podat všeobecný návod, kde hledat, ale spíše ukázat, co lze také nalézt. Při své každodenní praxi prohledávám archiválie různého zaměření, jež se týkají občanské genealogie. Jedním z takových pramenů je i městský archiv Kostelce nad Černými lesy z let 1647-1795 uložený ve Státním okresním archivu Kolín. Tento fond obsahuje kromě jiného i výsledky obviněných z čarodějnictví.

Kauzy, které se odehrávaly na Černokostecku ani trochu nepřipomínají ty, jež se staly na Šumpersku. Ani svým rozsahem, ani způsobem potrestání obviněných lidí. Zatímco události na severu Moravy se zvrhly v hrůzné divadlo, odehrávají se vrbčanské výsledky a rozsudky vyložené selankovitě. Přitom čarodějnictví bylo jedním z nejtěžších zločinů a obvinění končili v mnoha případech na hranici. Nejznámější jsou případy z již zmíněného Šumberska. V roce 1678 (tedy v přibližně stejné době, jako naše první kauza) se rozeběhl ve Velkých Losinách největší čarodějnický proces u nás pod vedením nedostudovaného právníka Bobliga z Edelstadtu. Případ začal banálně. Žebračka Schuchová sebrala při mši v kostele svatou hostii pro svojí přítelkyni. Při výslechu obě uvedly, že hostie měla pomoci nemocné krávě (jaká shoda s níže uvedenými případy). Obě byly upáleny. Boblig ucítil příležitost, jak se obohatit. Obviněný a odsouzený totiž musel zaplatit veškeré výlohy, tedy i mzdu vyšetřující komisi a zároveň mu byl zkonfiskován majetek, a proto se jeho zrak upnul na bohaté měšťany především v Šumperku. Obvinění označovali při hrozném mučení za spoluviníky sousedy, rodiče, manžele i děti. Nakonec bylo upáleno 102 nevinných lidí.

Následující případy se ani trochu nepřibližují událostem z Moravy. Přitom byla ustanovena komise stejným způsobem, která se zrovna tak držela známé knihy dominikánských inkvizitorů Kladivo na čarodějnice. Zkrátka - vždy záleží na lidech...

Případ Evy Boháčové

V květnu roku 1676 začalo vyšetřování Evy Boháčkové obviněné z provozování kouzelnictví a čarodějnictví. Toho se měla dopustit tím, že vařila žluté kvítí, snad pampelišek či blatouchu, to pak dávala sníst krávám, aby bylo žlutější máslo a také tím, že vykopávala kořínky na obecní cestě, kudy chodil dobytek na pastvu. Nejzajímavější na celém případě je způsob získávání žlutých květů. O tom vypovídaly svědkyně.

Alžběta Drahokoupilová vypověděla, že když sloužila u Boháčků, nutila ji obviněná, aby sekala s dcerou Boháčkové trávu. Přitom ovšem musely být nahé. Ačkoliv Drahokoupilová nechtěla, později se přemohla a šla i s Boháčkovou mladší. Cestou se obě domluvily, že dcera řekne, že sekaly nahé. Ve skutečnosti byly po celou dobu sekání oblečené. Nasekané žluté kvítí přinesly a hospodárka je uvařila a dala ho krávám sníst. To vše dělala proto, aby bylo máslo žlutější.

Další svědkyně Dorota Drahokoupilová vyšetřovací komisi řekla, že Boháčkovou viděla několikrát kopat kořínky. Též se dozvěděla, že manžel Boháčkové byl již dříve v této věci vyslýchán, a že vypověděl, že se jeho manželka naučila čarovat od nebožky Prokúpkové.

Svědék Václav Šalenej vypověděl, že jeho sestra viděla dceru Boháčkové s Alžbětou Drahokoupilovou sekat srpy zcela nahé trávu na jeho zahradě. Stalo se tak někdy zjara. Též potvrdil, že je mu známo, že Boháček již dříve vypověděl, že jeho manželka získala vědomosti od mrtvé Prokúpkové. Ta však podle Šaleneho byla "dobrého svědomí" a nic takového o ní neslyšel.

Svědkyně Dorota Aronová v podstatě potvrdila výpověď Alžběty Drahokoupilové. I ona musela sekat trávu nahá spolu s dcerou Boháčkové. Je ovšem viděla Kateřina Šalena a nadávala jim. Hned na to obě utekly. Též vypověděla, že to vše je proto, aby krávy neztratily mléko. Dcera Judita Boháčková jí též řekla, že toto se děje již tři roky, a že tak činívala s jinými děvečkami.

Výslechu se zúčastnil i Šimon Prokúpek. Ohradil se proti tvrzení Boháčka, že jeho matka učila Boháčkovou kouzlit. Boháček nakonec obrátil a řekl, že to manželce řekla nějaká vandrovnice.

Po svědcích přišla na řadu Eva Boháčková. Před tím než byla vyslechnuta, prohlásil její manžel, že o ničem nevěděl, ale že tím manželka nemyslela nic zlého. Ona sama vypověděla, že se to dozvěděla od vandrovnice. Provozuje to již tři roky. Trávu vařila v syrovátce. Děvečkám za to nic nedávala. Přiznala, že z toho „žádného lepšího užitku od krav zkrze to nepoznava“. Komisi přesvědčovala, že to již neudělá do své smrti. Na otázku, proč nežala trávu na svém, ale na Šaleneho louce odpověděla, že na jejím pozemku nebyla žádná tráva. O „koření“ (kořenech) se dozvěděla od Vilimkové z Vitic. Kořeny potřebovala pro stonající krávu, ta však i přesto posla.

Boháčková byla odsouzena k pokutě 20 kop míšenských zlatých. Boháček již předtím byl nějakou dobu v arestu, kde na něm byly vykonány nějaké fyzické tresty.

Jak vidno, obviněn z čarování mohl být kdokoliv, pro jen trochu divné chování. Zmíněný případ nám, lidem z přelomu tisíciletí, může připadat legrační, zvláště při představě nahých dívek sekajících trávu (žádné z nich nebylo přes třicet). Samotné obviněné však taková nařknutí mohla v těch nejhorších případech přivést až na hranici ze smolného dříví a propadnutí veškerého majetku. Naštěstí se tak nestalo. Boháčkovi dál hospodařili na svém gruntu, mimochodem byl jeden z největších a dcera Judita Boháčková se o dva roky později vdala za Víta Kalhotu.

Případ tří pacholků

Další případ čarodějnictví ve Vrbčanech se stal o několik let později. V březnu roku 1689 si všiml vrbčanský soused Šimon Horák, jak tři pacholci šli na noc držíce sekery do lesa. Vrátili se až se svítáním a vyspávali u Kučerů až do dopoledne. Ctihodný soused Horák to šel pravděpodobně ohlásit rychtáři neboť ze spisu vyplývá, že představený obce se je snažil chytit. Dva utekli, ale třetího nakonec zadrželi, když schovával šaty, jež měl na sobě, v maštali. Pacholci měli údajně čarovat. Našly se u nich svíce a pouštědla (nástroj na pouštění žilou). Usvědčovaly je i další důkazy, jako např. umazané šaty od vosku. Spis se, bohužel, nedochoval úplný, není tedy možné se dozvědět, co konkrétně pacholci prováděli, za jakým účelem a jak byli nakonec odsouzeni.

Případ Jiřího Vocásky

Následující kauza jasně ukazuje, kam až vedou rodinné spory o majetek a intriky macechy proti nevlastnímu synovi. V dubnu roku 1716 proběhl výslech Jiřího Vocásky, souseda z Vrbčan, kterého jeho otec Jiří Drahekoupil obvinil, že je vinen uhynutím jeho dvou klisen „*skrze kouzelnictví*“.

Celá věc měla totiž jiný začátek. Jiří Vocásek prohlásil, prý v žertu, že otráví svého otce a macechu. Řekl to proto, že Jiří se s macechou domluvili, že prodají jeden snop pšenice, ovšem bez vědomí otce, a za to si on koupí něco na sebe nebo punčochy (vysoké šněrovací boty) a macecha čepce. Ale sešlo z toho, pravděpodobně proto, že macecha to řekla svému muži. Proto Jiří Vocásek vyřkl ta nešťastná slova.

Ve výslechu se náhle přechází k již zmíněným klisnám. Děvečka sloužící na statku Jiřímu řekla, že klisny jsou nemocné. Je mu to prý bylo jedno, byly již staré. Nakonec je snažil „*rozežrat*“, pomocí bylinek. Tak to dělá pokaždé. Tyto vědomosti má z knížky, kterou si vypůjčil od jednoho pacholka a něco si z toho přepsal.

Ačkoliv se v tomto výslechu probírali dvě naprosto rozdílné věci, ukazuje se však, že spolu souvisejí. Macecha se snažila svého nevlastního syna vystrnadit ze statku, nebo alespoň eliminovat jeho vliv na rozhodování svého otce. Jestliže Jiří Vocásek již „*čaroval*“ delší dobu před jeho udáním, musela o tom rodina jistě vědět. Kulisy se mění, mezilidské vztahy jsou stále složitější...

Případ Jakuba Prokúpků

Poslední případ čarodějnictví a kouzelnictví zaznamenaný ve Vrbčanech byl vyšetřován mezi březnem a červencem roku 1751. Obviněný Jakub Prokúpek byl obviněn z čarování, že cizím „*koňským howadům byl škodil*“. Byl vzat do arestu a zde vyslýchán. Na většinu otázek odpověděl, že neví, nebo že není pravda, co říkají jeho bývalí čeledíni. Co vlastně pacholci vypovídali. Měli jít k Jakubovi Boháčkovi pro palici, že jí bude potřebovat (v celém výslechu však nezazní k čemu), ale to nebyla

pravda. Poté je poslal pro palici k Martinovi Skálovi. Oni tam jít nechtěli, a tak si jí Prokúpek nakonec sehnal sám. Dále měl Prokúpek poslat svého pacholka, aby vlezl Kubšovi do jeho studně s punčochama a v nich přinesl vodu. Vodou pak otíral své koně. Proti tomu se Prokúpek brání a tvrdí, že to není pravda. Čeledíni měli brát stejným způsobem vodu i ze studně dalšího vrbčanského souseda. U toho navíc měli vyhledat jeho vůz, sundat z něj kola a třikrát za sebou skrz každé kolo prolít vodu a tu pak přinést domů. Ani to prý nebyla pravda. Tento proces Prokúpek uskutečnil u sebe, pacholci totiž nechtěli prolívání vody koly jinde provádět. Popisovaný postup, respektive jeho výsledný efekt - vodu prolitou koly - dával pít svým nemocným koňům. Chtěl tím docílit, aby opět lépe jedli. Prokúpkovi, kterému tento způsob léčby poradil (samozřejmě) nebožtík Hájek, prováděl údajně ještě několik různých kouzel, ale nebyla to pravda. Díky těmto kouzlům měly pojit nějaké krávy Kratochvílovi, což on (Prokúpek) popírá.

V podstatě ve prospěch obžalovaného vypovídal pacholek Václav Okrouhlík. Potvrdil odpovědi Jakuba Prokúpků, nicméně prohlásil, že pro palici k Boháčkům poslán byl. Došlo také k přímé konfrontaci s obviněným, při té byl Okrouhlík tázán, jak a z jakých studní získávali vodu, na což odpověděl, snad proti své původní odpovědi, že nebrali vodu u sousedů ze studní. Potvrdil však skutečnost, že byli posláni pro vodu, měli jí vzít do štandlíku, oni se však vzepřeli a tak nabrali vodu vlastní. Okrouhlík též pověděl, že Prokúpek potíral pouze své koně.

Jan Kameník neb Novák, sloužil nejdříve u Vondráka v Plaňanech za Špitálního, řekl, že u Prokúpků ve Vrbčanech sloužil celý rok. Dostal však zapláceno pouze za jedenáct měsíců, což jej rozčílilo a prohlásil, že se mu pomstí. To si však již nepamatuje (připomněli mu to jiní). Pacholkovi od Kubšů (zde měli údajně nabírat vodu!) řekl, že hospodář čaruje s koňmi. U Prokúpků viděl celý rok, jak jiný čeledín nosí vodu ze studánek a otíral své koně, proléval svůj vůz vodou ze své studnice a dával „*howadům pít*“. Když koně stonali, do zámku (?) na proud je vyhnal a pacholek chytal vodu do vysutého zámku a tu jim pak dával pít. Kameník též byl poslán pro palici.

Ani v tomto případě není známo jak celá věc skončila, vzhledem k tomu však, že Prokúpek dál hospodařil na svém a ve Vrbčanech, dopadlo to pro něj zřejmě dobře.

Co k tomu dodat. Naši předkové byli z dnešního pohledu velmi naivní, ale lze vlastně po téměř tři sta letech hodnotit jejich nazírání na okolní svět? Je zajímavé, že tři případy ze čtyř se vlastně točily kolem domácích zvířat. To je pro tu dobu typické. Kráva i kůň znamenali pro podané zdroj obživy a ví se, jak žalostně tehdy dobytek vypadal. Pastviny vlastně neexistovaly nebo byly velmi chudé na trávu, louky taktéž. Mnoho dobytka umíralo před koncem zimy hladu. Čarodějnictví byla vlastně zoufalá snaha zlepšit zdravotní stav domácího zvířectva. K různým pověrám a babským radám, které někdy i zabíraly, se obracelo stále mnoho lidí. Vždyť jen na Kostelecku bylo během sta let řešeno nejméně čtrnáct případů a to jsou jen ty zachované. Ve skutečnosti jich mohlo být mnohonásobně více. Všechny uvedené kauzy mají společnou ještě jednu věc - byly někým oznámeny. Před inkviziční komisí se tak mohl

objevit kdokoliv z vesničanů, proti komu se obrátilo veřejné mínění alespoň několika lidí.

Na následujících stranách je přepis celého výsledku Jakuba Prokúpků spolu s jeho kopií. Vzhledem k formátu originálu nebylo možno provést přesné stránkování přepisu a též oproti originálu jsou otázky a odpovědi řazeny pod sebe a nikoliv vedle sebe.

Pravní Examen s Jakubem Prokúpkem Sedlákem Vrbčanským ex Capite Kauzedlnictví předsevzatý za auřadu Pana Jana Čermáka V domě Raddním dne 30 Aprilis Ao. 1751

Akt 1

Jak Vám říkaj, jak jste starej, odkud rodilej, či poddaný, ste ženatý neb svobodný, kolik máte děti, a jakou vedete živnost?

Jakub Prokúpek, 36 leth z, Vrbčan, Kosteleckej, jsem ženatej, 4 děti mám, jsem hospodář a sedlák Vrbčanskej.

Akt. 2

Proč ste sem od Vaší představeneg Vrchnosti do arestu danej?

Já nevím.

Akt. 3

Jakou jste měli čeled' neb pacholka a špitálníka u Vás v minulim 1750 roce znejprve? Václava Okrouhlíka pacholka, a Jana Kamínka špitálníka.

Akt. 4

Odkud byly Ti Vaší čeledinové Václav Okrouhlík, pacholek a Jan Kameník špitálník a jak dlouho u vás sloužili?

Já nevím odkad on je rodilý Jan Kameník je z Plaňan, Okrouhlík sloužil celej rok a Špitálník Kameník bez nějakých 3 neděl celej rok.

Akt. 5

K jakému cíli a konci ste naváděli vašeho pacholka a špitálníka, aby šli k Jakubovi Boháčkovy ukradli mu palici a aby vám jí domu přinesli, že jí budete potřebovat?

To nejni žádná pravda, já jsem žádnýho nikam neposílal.

Akt. 6

Jak to nejni pravda, poněvadž oni to všechno při právě Vrbčanským vyznali a když vám to do očí mluvíti budou, jak jim odpřete?

Že nejni žádná pravda, všechno lhali co mluvili.

Akt. 7

Dyl' ste zase je posílal pro palici k Martinovi Skálovi, oni ale jíti nechtěli, Vy ste jí ale přece dostal, tak že oni nevědi skrze koho?

Nejni pravda žádná.

Akt. 8

Jakby oni to mluvíti mohli, kdyby to pravda nebyla, nezapírejte všechno, nebo oni vám to do očí mluvíti a vás přesvědčovati budou, povězte raději nini Bohu Milou pravdu?

Co bych lhal sam na sebe, ja to mohu mým svědomím dotvrdit

Akt. 9

Jakube Prokúpku, vy ste zas naváděl Václava Okrouhlíka vašeho pacholka, aby vlezl Kubšovi do jeho studnice s punčochama a tu vodu vám v těch punčochách domů přines, on se ale dal do klení, že si dicky nějakého čerta začínáte, on že má nový punčochy, že sobě je na mizinu přivede, on ale všel do vaší vlastní studnice, ty punčochy tam smočil, vám je i s vodou dal, a vy ste stou vodou vaší vlastní koně otíral, povězte pravdu k jakému cíli a konci to býti mělo?

Nejni to žádná pravda, on to mluví nepravě jako bezbožný člověk.

Akt. 10

Prokúpku jen sobě pomyslete jak by to vaší čeledíni mluvíti mohli a proti vám takové křivé svědectví dávali, kdyby nic pravda nebylo, tak tehdy rači vyznejte Bohu milou pravdu.

Jak mam povídat na sebe pro Ježíše Krista, když pravda nejni.

Akt. 11

Jakube vy ste zase těm vašim pacholkům nařídil, aby šli do vsi k nějakému sousedu, kde jim nejpřílejší bude, aby vzali štandlík z domu tomu a když na něj přijdou aby sedláku z jeho studnice navařili vody do toho štandlíka, aby šli k vozu, kola pryč vzali s náprav na kříž, a tou vodou aby u každého kola z kříže pistu třikráte prolili, a tu vodu aby vám domů přinesli, k jakému cíli a konci ste jim to nařídil?

To taky žádná pravda nejni. Já jim nic neporoučel.

Akt 12

Jakube Prokúpku, když oni vás uposlechnouti nechtěli, vy jste z velikej zlosti, váš vlastní pod kulnou stojící vůz, pod oblaky vytáhnouti z vaší studnice vody navařiti, kola na kříž smekati, a tou vodou každý kolo třikráte proliti ste jim poručil. Sám ste při tom stál, tu vodu sám vzal, koňum pítí dával, a s ní ste koně otíral, povězte k jakému cíli a konci ste to dělal?

To jsem ja udělal, ale z mej vlastní studnice majíce koně nemocný, abych jim pomohl, aby zase jedli.

Akt. 13

Prokūpku, dyť víte v prvním Prikázáním Božím, nebudeš mít Bohův jiných přede mnou, že se v tom prikázání všechny pověry a čáry zapovídají, proč ste se techdy tech pověr uchytili a zapověděný způsob užívali?

Ted' rok začátku setí Neb. Hájek špitálník mě tu radu dal.

Akt. 14

Prokūpku ten váš bejvalej pacholek Okrouhlík to [do] očí mluvití bude, že ste sobě sám hovada pokazil, a pacholka zkoušel, budeli jim moct pomoci, když ale on neuměl, tak jste zase s téma pověrama vašim koňům pomáhal?

On lže jako nepoctivý

Akt. 15

Vyste zase vaše pacholky s koněma do vody na proud poslal, a jim jistej visutej zámek dal, a nařídil, když s koňma z vody vyjedou, aby tu vodu co z rousu dolů kapati bude, na kříž do toho zámku chytali a vám domů přinesli, kteroušto vodu stim zámkem oni vám taky do rukou odevzdali a povězte techdy Bohu milou pravdu, k jakému cíli a konci ste tu pověrovou vodu potřeboval?

To jsem jim velel, aby to udělali, ale na žádnou zkázku jiných koňův a znající Raddy Neb. Hájka.

Akt. 16

Proč ste ale takových pověr užíval, diť víte, že Pán Bůh všemohoucí všeho vsudy pomocníkem jest a takové pověry zapovídati ráčí?

Hovada mě mnoho koštujou. Já jsem si pomoci nevěděl, tak jsem si pomáhal, jak jsem mohl, žádnému jsem tím neublížil.

Akt. 17

K jakému cíli a konci ste vašim pacholkům nařizoval, že vam každou novou neděli z cizích studnic, jako od Martina Kratochvíle, Tomáše Horáka a Martina Skály vodu domů nositi museli, ty vody ste zahnaval a svejm koňům k užívání dával?

Oni to jako nepraví mluvěj, že to povídaj.

Akt. 18

Vy povídáte, že ste stěma všema čárama a pověrama žádným cizím hovadům neublížil, proč techdy vaši sousedi od kterých se ty vody ze studnic napili, na svých hovadech velkou škodu terpěli, jako Martinovi Kratochvílovi znenadání padli dvě hovada, Skalovi padlo jedno hovado a druhý hovada, oni čistý obrok žráti nemohli, s tím techdy způsobem přiznati se musíte, že ste vašim sousedům veliký škůdce jich hovad byl?

To nejní žádná pravda, já jsem žádnému neublížil

Akt. 19

Vy ustavičně zapírate, ti vaši pacholci veřejně při právě Vrbčanskim se přiznali, že jakživ žádněj u takového čarodějníka a kouzelníka nesloužil jako jste vy, a proto taky u vás v službě zůstati nechtěli?

Oni to kluci jako bezbožný všechno povídají.

Akt. 20

Kde máte tu čarodějnou vypsanou knížku od Radimského řezníka tovaryše, kterou ste chtěl od něho koupit, on vám jí ale prodati nechtěl, a tak ste s nim smluvil, aby vám ji přepsal, že mu dáte 2 zlatý a koupil ste mu hned 9 Archů papíru na přepsání?

Pro Krista Pána, kdo mluví ten mluví jako nepoctivý člověk.

Actum V Kostelci Letha a dne SVrchu psaného

Jan Černák, purkmistr

Johan Georg Rürker

Jan Ketz

Andreas Müller

Martin Toman

Havel(?) Romlegr(?)

Prameny:

Hora, Petr: Toulky českou minulostí IV., Praha 1995

Archiv města Kostelec nad Černými lesy 1647-1945, SOkA Kolín

inventář: Archiv Městského úřadu v Kostelci n. Černými lesy 1647-1795, sign. II. 35 i.č. 43, 1676, případ Boháčková; i.č. 94, 1689, případ tří pacholků; i.č. 151, 1716, případ Vocásek; i.č. 279, 1751, případ Prokúpek

Souhrn

Případy čarodějnictví a kouzelnictví ve vsi Vrbčanech na Černokostelecku

V archivu města Kostelce nad Černými lesy se nacházejí materiály, týkající se čarodějnických procesů ze 17. a 18. století. Na rozdíl od notoricky známých událostí šumperských, doprovázených hranicemi a více než stovkou mrtvých, kostelecké případy nevyústily v jediný rozsudek smrti a jsou spíše úsměvným dokladem složitého života našich předků a jejich snahy zlepšit své životní podmínky rádooby magickými praktikami. O jejich pohledu na věc vypovídá výstižně prohlášení jednoho z obžalovaných, který si při chovu domácího zvířectva „pomáhal, jak mohl, a žádnému tím neublížil“.

Zusammenfassung

Die Fälle der Hexerei und Zauberei im Dorfe Vrbčany bei Kostelec n. Č. l.

In dem Stadtarchiv von Kostelec nad Černými lesy findet man Materialien, die Hexenprozesse im 17. und 18. Jhd. betreffen. Zum Unterschied von notorisch bekannten Schönberger Begebenheiten mit Verbrennungen und von mehr als Hundert Toten begleitet, die Fälle von Kostelec weisen keinen Todesurteil auf und sind mehr lächelnde Dokumente über kompliziertes Leben unserer Ahnen und über ihr Bestreben die Lebensbedingungen durch angeblich-magische Praktiken zu verbessern. Von ihren Ansicht an die Sache spricht gründlich einer der Angeklagten aus: bei der Haustierenzucht hat er sich wie er konnte geholfen und keinem damit Schaden zugefügt.

Summary

The Cases of Witchcraft and Sorcery in the Village Vrbčany near Kostelec n. Č. l.

In the archives of the town Kostelec nad Černými lesy there are materials dealing with the witchcraft processes during the 17th and 18th centuries. In contrast to the well known Šumperk events connected with stakes and more than hundred victims, these cases did not end in a death verdict. They tend to be rather lightly smiling documents of the complicated lives of our antecedents and their effort to improve their living conditions by would-be-magic practics. About their point of view speaks a lifelike statement of one of the accused who - while breeding domestic animals - „helped himself as he could, but harmed nobody with it“.

Rozpad jednotného lichtenštejnského majetku do linií 1504 - 1585

† Jaroslav Honc

1. Změny ve struktuře české a moravské šlechty v 16. století

Okolnosti, za kterých se Kryštof Tiefenbach včlenil do řady moravských pánů a mezi opory habsburského státu jsou složitou genealogickou, ekonomickou, správní a politickou otázkou z dějin moravsko-rakouského pohraničí.

Druhá polovina 16. století se liší proti předchozímu půlstoletí juxtapozicí vojenských činitelů a podceněním činitelů správních a politických. Nejzřetelněji se projevilo nadceňování vojenských zásluh ve výběru obdarovaných, když štědrý panovník za zásluhy místo peněz nebo úřadů uděloval svým generálům a maršálům disponibilní velkostatky.

Po celé 16. století se stává, že oddaný dvořan a politik typu Karla ze Žerotína a Ferdinanda Lokšana dostává od panovníka velkostatek v Čechách a je uveden do řad přední české šlechty. Ale jen v první polovině 16. století bylo možné, aby učinil ze svých předních členů kanceláře prokuratury a komory typu Jiřího Žabky, Petra Chodka a Bedřicha Rederna velkostatkáře a umožnil jim získání bohatých velkostatků, i když do té doby byli chudými šlechtici nebo svobodnými bezzemky.

Po celé zbylé 16. století totiž trvalo vojenské ohrožení ze strany tureckých agresorů a nová náročná orientace zahraniční politiky na Španělsko, které vyžadovaly početný a spolehlivý štáb generálů a diplomatů a ti zcela absorbovali panovníkovu vděčnost a štedrost darovaných velkostatků jako nejlepší způsob odměny, trvalejší než úřad nebo peněžní hotovost. Shodou okolností dozrál čas ocenění starších zásluh habsburského diplomata Adama Ditrichštejna a generála Kryštofa Tiefenbacha.

Po vyčerpání někdejších církevních nebo konfiskovaných velkostatků byly jedinou rezervou a zdrojem volných velkostatků pro domácí i cizí mladé šlechtice, kteří chtěli v českých zemích založit své rodiny a zakoupit se mezi velkostatkáři rozpadající se obrovské komplexy vymírajících nebo finančně zkrachovalých šlechticů. V pozůstalostních nebo kridárních řízeních přišli vhod noví lidé s volnými finančními prostředky jako kupci částí těchto komplexů. Takové příležitosti byly stále řidší. Velké rodové komplexy Rožmberků, Švamberků, Kolovratů, Krajířů byly totiž před rozprodejem a nebo před královskou odúmrť chráněny vnitrorodovými dohodami, nedílem nebo jinými formami.

Také velký komplex komorních statků panovníka dostal v komoře pevnou organizaci a v českých stavech strážce integrity a téměř zcela vyloučil možnost získat je zástavně nebo zákupně.

Proto i sám král nespoléhal na odúmrť, nebo na uvolnění některého komorního velkostatku a musel čekat, zda by mohl využít finanční tísně některého velkého

Vilém Bchynský z Bchynic

Čtvrtý syn Jana Dlaska nejstaršího († 1590) a Anny Pouzarové z Michnic († 1598). Za povstání zvolen direktorem, avšak úřad zanedbával, takže v něm byl záhy nahrazen mladším bratrem Radslavem, jenž byl odsouzen ke ztrátě hrdla, cti a statků a zemřel r. 1660 v Holandsku. Vilémovi se nepodařilo zcela prokázat nevinu, ale nakonec mu byl majetek císařskou rezolucí ponechán s tím, že se vystěhuje, nepřijme-li katolickou víru. V Drážďanech se dal francouzským vyslancem pohnout k jednání s Valdštejnem a byl spolu s ním 25. února 1634 v Chebu zavražděn a jeho statky zkonfiskovány. S manželkou Alžbětou Trékovou z Lípy, podruhé provdanou za Zdeňka Hodického z Hodic († 1641), měl jednu dceru a pět synů, z nichž tři se dožili dospělosti. Linie vymřela Vilémovým vnukem Vilémem Leopoldem v roce 1709.

Blason:

V červeném štítě tři stříbrné vlčí zuby, jako klenot červené a stříbrné křídlo, přikryvadla červeno-stříbrná.

Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic

Byl třetím synem Zikmunda († 1608) a Hedviky Zajícové z Házmburka († 1610); narozen 17. prosince 1594. Jeden z původců povstání, v jeho domě byla domluvena defenestrace. Vyjednával s cizinou, jako jeden z mála neváhal obětovat hojně prostředky. Zemřel 18. listopadu 1618 v Praze. Posmrtně jeho památka prokleta a odsouzen ke ztrátě všeho jmění, jehož nemovitá část byla ohodnocena na neuvěřitelných téměř 1 000 000 kop českých grošů. Část těchto statků se stala základem frýdlantského vévodství Albrechta z Valdštejna, jenž byl se Smiřickými blíže příbuzný a byl také poručníkem Albrechtova staršího slabomyslného bratra Jindřicha Jiřího († 1630). Tři tuny zlata (!) uložené ve Frankfurtu nad Mohanem odkázal Albrecht kšaftem své snoubence Amálii Alžbětě, hraběnce Hanavsko-Münzenberské. Sňatkový projekt však zůstal nedotažen.

Blason:

štít stříbrno-černě kosmo dělený, jako klenot stříbrné a černé křídlo, přikryvadla černo-stříbrná.

Kašpar Kaplíř ze Sulevic

Pocházel z třebívlické větve rodu, byl synem Purkarta († po 1559) a Elišky ze Salhausen. Narodil se v roce 1535. Za vlády Bedřicha Falckého nejvyšší zemský písař. Po porážce stavů odsouzen ke ztrátě hrdla, cti a statků a navzdory vysokému věku s'at 21. června 1621. Zkonfiskováno bylo nejen jeho nevelké jmění, ves Upohlavy a díl Lukovce, ale stejně tak i statky, které manželka Eva Radimská ze Slavkova († 1618) odkázala jejich vnukům, tj. Miličín, Vlčkovice, Broumovice a Neustupov. Jediný syn Albrecht zemřel již v roce 1616, vnuk Kašpar Zdeněk byl císařským generálem, v roce 1647 byl povýšen do panského stavu a v roce 1683 řídil obranu Vídně proti Turkům. Zemřel bezdětný v roce 1686 jako poslední potomek této linie.

Blason:

čtvrcený štít, 1. a 4. pole dále polceno zlato-červeně, v pravém poli půl černého orla, v levém stříbrné břevno; ve 2. a 3. modrém poli stříbrno-červně šachované orlí křídlo, totéž křídlo použito jako klenot; přikryvadla černo-zlatá a červeno-stříbrná.

Jan Albin Šlik z Holice

Narozen v roce 1579, byl synem Kryštofa mladšího z falknovské větve Šliků († 1615) a jeho první manželky Kateřiny Hrzánové z Harasova. V průběhu povstání velmi aktivní, upozornil na sebe mimo jiné návrhem velké konfederace protestantských zemí. Byl odsouzen ke ztrátě hrdla, cti i statků. Po-dařilo se mu včas prchnout, takže bylo na šibenici přibito pouze jeho jméno a přišel samozřejmě o svá panství Doupov a Falknov. Zemřel po roce 1628 v exilu. Od roku 1609 ženat s Johanou z Vildenfelsu († po roce 1631), s níž zplodil čtyři dcery a pět synů; jedním z nich, Jáchymem Ondřejem, tato větev v roce 1666 vymřela.

Blason:

totožný jako u Jáchyma Ondřeje Šlika.

českého šlechtice typu Vratislava z Pernštejna, aby sám pro sebe nebo jako rezervu získal některý velkostatek (Pardubice 1560). Konkurence mladých domácích šlechticů byla velká, poptávka neustále přesahovala nabídku a přednostně byly uvolněné velkostatky prodávány příbuzným, švagrům, sousedům a členům formovaných klik.

Nejlepší příklad, jak král musel pracně překonávat překážky vnitrorodových úmluv a vyšší nabídky konkurentů, je rozpad komplexu lichtenštejnské sekundogenitury v Mikulově a v Lednici v letech 1555-72.

2. Lichtenštejnové na Moravě¹⁾

Lichtenštejnové jsou v listinách doloženi od 12. století - Hugo z Lichtenštejna roku 1130, a to nejprve ve Štýrsku. Od 13. století se rozdělili na dvě větve:

1. Štýrská - hlavní sídlo Murau, rozšířila se do Korutan a Kraňska a vymřela r. 1623
2. Moravsko-rakouská - hlavní sídlo Mikulov

Na Moravu pronikli Lichtenštejnové roku 1249. Tehdy daroval moravský markrabě Přemysl Otakar II. Jindřichovi I. z Lichtenštejna Mikulov a získal tak v něm spojence při ucházení se o rakouský trůn po vymření rakouské dynastie Babenberků. Od té doby náleželi Lichtenštejnové mezi moravskou šlechtu.

Po mnoha letech trvalého integračního majetkového růstu moravsko-rakouských Lichtenštejnů byl do té doby analogicky jihočeskému rožmberskému nedilu jejich soubor velkostatků, hradů, tvrzí, měst a vsí v Podyjí rozdělen roku 1504 do tří od té doby zcela samostatných celků, které náležely třem bratřím - Jindřichovi VII.²⁾, Kryštofu III. a Jiřímu V. - a jejich potomkům. Primogenitura Lichtenštejnů - v té době synové Jiřího VII. bratři Jiří a Erasmus - sídlili na Steierecku. Rodové sídlo Mikulov se stalo v osobě Kryštofa III z Lichtenštejna sekundogeniturou a nejmladší linie - Hartman, syn Jiřího V. z Lichtenštejna - založila na Valticích terciogenituru. Všechny tři linie přijaly vnitrorodové závazky: nezadlužování, předkupní právo a vyloučení dcer jako záruky nezmenšování rodového komplexu. Od roku 1504 je sledování tohoto Lichtenštejnského trojjediného komplexu v české regionální a genealogické literatuře znesnadněno tím, že nelze rozšiřovat svou pramennou základnu rozbořením archivního materiálu Liechsteinského rodinného archivu ve Vaduzu a že se musí spokojit s třísvazkovým dílem ředitele vídeňského Umělecko-průmyslového muzea a galerie o dějinách Lichtenštejnů J. Falkeho, který vycházel v letech 1868-1882 ve Vídni³⁾.

V této jedné z nejlepších genealogických prací soustředil všechny listinné prameny o Lichtenštejnském rodu. Nejspletitější krizová situace v dějinách rodu Lichtenštejnů nastala právě, když v době nevelké hustoty archivních pramenů zanikla roku 1548 lichtenštejnská primogenitura, v letech 1560-1572 lichtenštejnská sekundogenitura a kdy se v této výsočné sféře usadili na lichtenštejnském Mikulově Adam z Ditrichštejna a na lichtenštejnském Drnholci K. Tiefenbach. K jejímu vysledování totiž ani J. Falke, ani dnešní jihomoravská historiografie beze zbytku nedospěla.

Určujícím faktorem územního vývoje Lichtenštejnského velkostatkového komplexu v období 1504-1712⁴⁾ je populační situace všech linií rodu Lichtenštejnů,

vtvořená 36 potomky Jana IV. z Lichtenštejna (narozeného asi 1400, zemřelého 1444) a výrazně charakterizovaná právě po roce 1550 poklesem věku dospělých členů rodu a nízkým počtem dospělých synů v rodině, průměrně 0,4 a 0,25 syna na rod, i když v té době je širší rodu největší.

3. Populační situace rodu Lichtenštejnů 1401-1700

Členové rodu podle dat narození v jednotlivých čtvrtstoletích, pokud se dožili 20 let

čtvrtstoletí	počet	úhrn jejich věku	průměrný věk	počet jejich dospělých synů	průměrný počet synů v rodině
1401 - 1425	2	113	56	2	1
1426 - 1450	2	125	62	3	1,5
1451 - 1475	1	52	52	2	2
1476 - 1500	4	221	55	4	1
1501 - 1525	4	167	41	10	2,5
1526 - 1550	9	336	37	4	0,4
1551 - 1575	4	149	37	1	0,25
1576 - 1600	3	198	63	3	1
1601 - 1625	3	180	60	5	1,6
1626 - 1650	2	138	69	2	1
1651 - 1675	6	279	46	4	0,6
1676 - 1700	3	210	70	4	1,3

Po dvou stoletích stagnace, kdy rod Lichtenštejnů pro malý počet mužských dospělých členů nevytvářel žádné pobočné linie, se populační síla rodu roku 1504 ztrojnásobila tím, že byla založena nová sídla ve Valticích a ve Steierecku a tento počet ani roku 1548 po vymření steiercké rodiny Jiřím VI. po meči neklesl, protože mezi tím vznikla roku 1538 čtvrtá rodina v Lednici a nahradila početní úbytek. Teprve roku 1585 vymřením této poslední linie Volfem II. z Lichtenštejna klesl počet Lichtenštejnů na dvě rodiny, a protože jedna z nich, která žila od roku 1562 mimo Moravu a nakonec i po návratu se již do řad velkostatkářů nedostala a ani se nepočítala za součást rodu pro období 1585-1606, se vývoj vrátil na úroveň 14. a 15. století. Lichtenštejnové žili na Valticích v jediné rodině a pak po roce 1578 znovu ve třech liniích: synové Hartmana II. - Karel, Maxmilián a Gundakar. Populační rozmach Lichtenštejnů se datuje až do 19. století, protože tehdy bylo založeno šest linií.

Populační rozmach Lichtenštejnů měl v 16. století dosah v renesanční architektuře: vyvstala nutnost budování nových renesančních sídel ve Valticích a v Lednici. Podle dědického lichtenštejnského řádu z roku 1504 připadly po vymření linie statky na

ostatní linie. Léna přijímal nejstarší člen rodu a ostatním je přiděloval. Finanční důsledky depopulačního vývoje byly příznivé pro přežívající členy rodu, například se nepochybně obohatili, když si roku 1551 dělili bohatou primogenituru mezi sebe. Injekce dědictví však nestačila natrvalo zlepšit finanční stav pěti dědiců, i když lednickému a jeho čtyřem synům přišla vhod neméně, než valtickému Jiřímu Hartmanovi se čtyřmi syny a i mladému pánu na Mikulově - Kryštofovi, narozenému 1530, který se k založení rodiny teprve chystal.

Neočekávaně a především příliš brzy se sedm let po vymření primogenitury roku 1548 dostavil finanční krach mikulovské linie Lichtenštejnů. Mladý Kryštof Lichtenštejn totiž nezaložil rodinu a naopak začal postupně odprodávat jednu část majetku za druhou: vídeňský palác, velkostatek Mikulov a velkostatek Drnholec. Podařilo se mu nalézt kompromis mezi striktním ustanovením rodové smlouvy z roku 1504 o předkupní právo lednické a valtické linie a mezi svou potřebou dobrého smluvního partnera, který by hotově zaplatil. Prodal tedy dům ve Vídni roku 1555 svému valtickému příbuznému a pokusil se roku 1558 získat souhlas o uzavření prodejní smlouvy svého Drnholce Bernardovi Žerotínovi, který však neobdržel. Snad v této době počítal s udržení Mikulova. Ale nakonec roku 1560 nepochybně ustoupil valtický Jiří Hartman z Lichtenštejna a dovolil prodej Mikulova bohatému Maďarovi Ladislavu Kerečínovi za 60 tisíc tolarů s tím, že rodu a Kryštofovi bude zachován Drnholec. Ale ani tento odprodej nestačil pokrýt Kryštofova pasiva, a proto roku 1561 prodal i svůj poslední majetek - Drnholec - Jiřímu Hartmanovi z Lichtenštejna na Valticích, kterému dlužil velké peníze, těsně před jeho smrtí.

Kryštof skončil jako bezzemek a profesionální důstojník i dvořan a stal se románovou, nepřilíhš honosnou a odmítanou figurou lichtenštejnské galerie předků, protože podstatně zmenšil rodový majetek Lichtenštejnů.

V případě ztráty velkostatku Mikulova se stala achilovou patou důmyslného rodového zákona Lichtenštejnů z roku 1504 neřešená otázka, zda lze rodový majetek zadlužit. Je pochopitelné, že členové rodu přesouvali své hypotéky na moravské statky, protože rakouské jim byly bližší. Míra zadlužení byla tak velká a jejich věřitelé tak tvrdí, že valtičtí Lichtenštejnové, jediní solventní, se neodvážili vzít na sebe riziko hypotečních sporů jen pro idealistické scelení velkostatkového komplexu předků. Přitom příčiny zadlužení lichtenštejnského majetku vyplývaly nepochybně ze struktury velkostatku Mikulov právě roku 1560: převaha peněžní renty, nemožnost jejího zvýšení proti vůli poddaných a nemožnost vybudovat vlastní režii, protože před sto a více lety byl při enormní poptávce po viniční půdě prodán poslední možný zbytek dominikálu a vrchnostenský velkostatek si neponechal ani půdu z pustých vsí.

Likvidace starší části lichtenštejnské sekundogenitury, kterou uskutečnili dva vnuci budovatele zámku v Lednici a tvůrce linie Volfa I. - Jiří VII. a Volf II. - byla uskutečněna v letech 1568 - 71 tím, že byl prodán nejprve ke kerečínskému Mikulovu statek Dívčí Hrad, pak rakouský Reichenstein a nakonec roku 1571 velkostatek Lednice za 55 tisíc tolarů, takže linii, která těmito likvidátory současně vymírá, zbyl jen velkostatek Wilfersdorf.

Na případu velkostatku Lednice je moment zadlužení nejprůkazněji dokumentován. Roku 1560 musel zastavit dvacetipětiletý Jiří VII. Lichtenštejn část lednického panství⁵⁾ měšťanu Moserovi, protože vypůjčených 5000 zlatých nemohl zaplatit. Zástavní transakce Jiřího VII. byla nezákonná a obě strany si toho byly vědomy. Jiří VII. se sice při své transakci kryl zájmy svých nezletilých bratří, neměl však právo zatěžovat jejich podíl svou osobní hypotékou.

Tato výnosná a cenná část lednického velkostatku, oddělená od velkostatku Mikulov v roce 1538, se již nikdy do svazku Lednice a do majetku Lichtenštejnů nevrátila. Byla prodána císaři jako zástava a císař přenechal koupenou zastavenou část Adamovi Ditrichštejnovi, který tak zcelil svou většinovou držbu Mikulova a čtvrtinu lednickou. Císař prodal Lednici valtickému Hartmanovi Lichtenštejnovi, i když jí při koupi mnil jako výprosu pro K. Tiefenbacha, aby nejittfil lichtenštejnské rodové city, tak hluboce dotčené ztrátou Mikulova. Ale položil si podmínku, že Valtický Lichtenštejn odprodá Drnholec Kryštofovi Tiefenbachovi.

Roku 1560 neměl ani král Ferdinand ani jeho syn finanční prostředky, aby tehdejší finanční krach mikulovských a lednických protestantských Lichtenštejnů využil pro své záměry k snížení převahy protestantů⁶⁾ v klíčovém Podyjí a musel strpět, aby se v této oblasti zakoupili Kerečín, Ottersdorf a Žerotín. Náhoda však přispěla k tomu, že přece jen nemusel tuto oblast odepsat zcela katolictví. Kromě toho získal v té době pro sebe konfiskacemi velkostatky politických odpůrců nebo odsouzcenců - například Jiřího z Lobkovic. Dále při bezdětné smrti majitele při nepožení závěti získával král majetek jako odúmrtí. Po dvou letech vymřeli mladým Kryštofem Kerečínové a jejich Mikulov i Dívčí Hrad se rázem staly královskými statky. Ne ovšem na dlouho, i když se zdálo, že roku 1571 tu míní císař rozšiřovat získaný majetek, když přikoupil Lednici, o jejíž prodej právě zemřelý Kryštof Kerečín také usiloval.

V králově ruce se tak ocitla celá lichtenštejnská sekundogenitura, jak byla vytvořena roku 1504. Po roce či dvou však král rozhodl použít získané velkostatky hned ke třem cílům: uspokojit diplomata Adama Ditrichštejna, uspokojit generála Tiefenbacha a uklidnit valtického Hartmana II. Lichtenštejna, který se nehodlal ani proti císaři vzdát předkupního práva na Lichtenštejnskou Lednici.

Diplomacie našla řešení na úkor tehdy desetiletého Jiřího Hartmana z Lichtenštejna, který podle rodové smlouvy měl jako šestinu otcovského dědictví dostat velkostatek Drnholec. Ten právě nabídl jeho bratr a poručník za Lednici císaři a jeho generálovi K. Tiefenbachovi. Lichtenštejnovi byla Lednice bližší než Drnholec a K. Tiefenbachovi to bylo lhostejné. Aby dal císař najevo svou milostivost Ditrichštejnovi, oddělil od Lednice před tím mikulovskou čtvrtinu a zcelil tak Mikulov, ale i tak zmenšená Lednice byla dobrou koupí pro Lichtenštejna. Transakce nebyla provedena jako směna, ale formou dvojího prodeje: císař prodal Lednici Hartmanovi Lichtenštejnovi a Hartman Lichtenštejn jako poručník nezletilého Jiřího Hartmana prodal Drnholec Kryštofovi Tiefenbachovi.

I když se Lichtenštejnové nakonec smířili s tím, že se nevrátí na Mikulov a že se na místo toho musí spokojit jen s lednickou částí sekundogenitury - a to i za cenu

ztraceného Drnholce, napětí mezi Dietrichštejnským Mikulovem a Lichtenštejnskými Valticemi bylo zpočátku na ostří a povolilo až v dalších generacích.

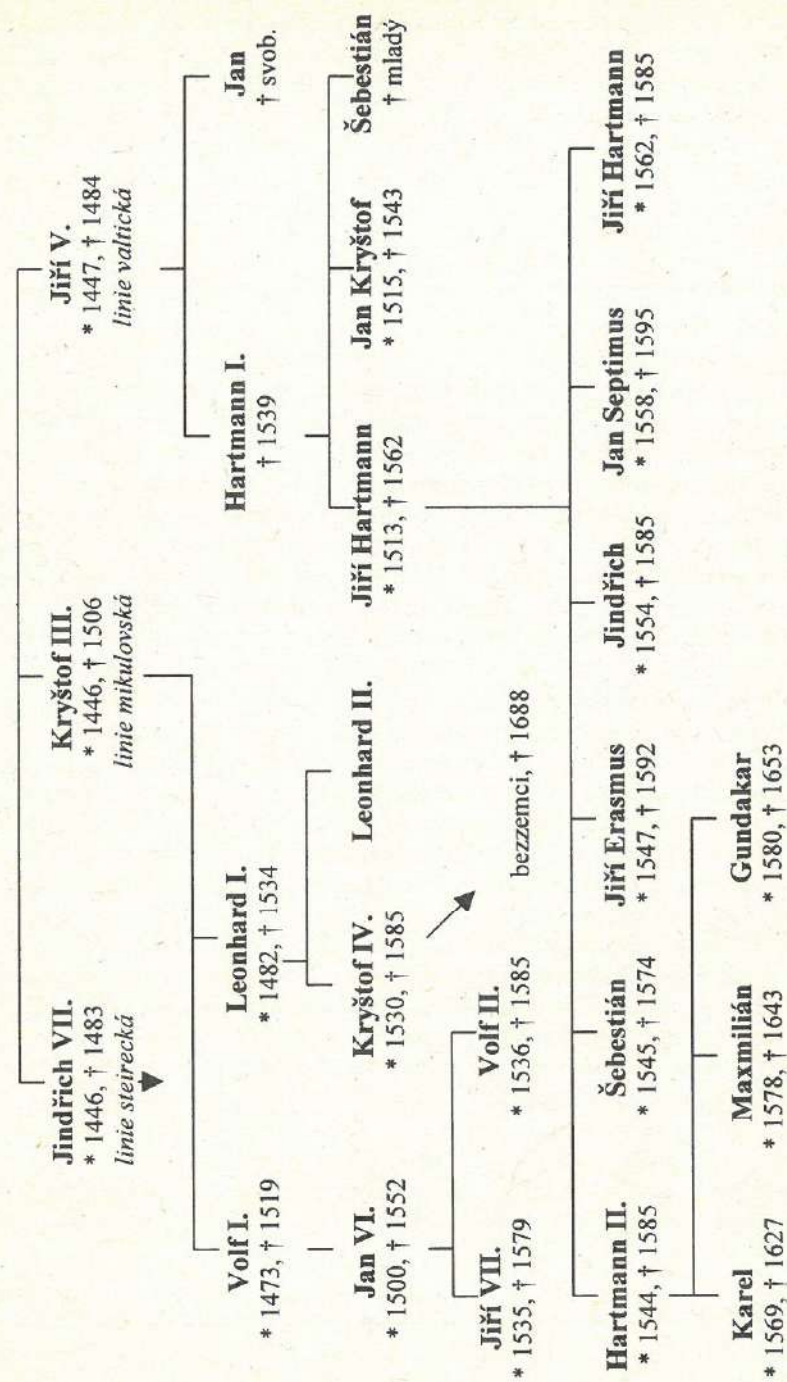
V roce 1585 vymřela smrtí Volfa II i lednická linie a zbyla pouze linie valtická, původně terciogenitura. V téže roce zemřel valtický Hartman II. Zůstali po něm tři synové: Karel (1569 - 1627), Maxmilián (1578 - 1643) a Gundakar (1580 - 1653). Z nich proslul zejména prvorozený Karel z Lichtenštejna⁷⁾, který také získal pro Lichtenštejny knížecí titul (1613). Karel úspěšně pokračoval v restauračních snahách svého otce a během let lichtenštejnský majetek znásobil. K tomu napomáhaly zejména bohaté sňatky Karla a Maxmilána s dcerami a dědičkami Šembery z Boskovic, zásluhy ve službách Habsburků a získávání statků z pobělohorských konfiskací. Jeho závratnou kariéru podpořila konverse ke katolictví z roku 1599, nejen jeho osobní, ale i celé rodiny. Karel z Lichtenštejna se od té doby stal hlavou katolické strany. Došlo i ke smíření s katolickými držiteli Mikulova Dietrichštejna, které bylo zpečetěno v roce 1618 sňatkem mezi vnukem Adama z Dietrichštejna Maxmiliánem a nejstarší dcerou Karla z Lichtenštejna Annou Marií.

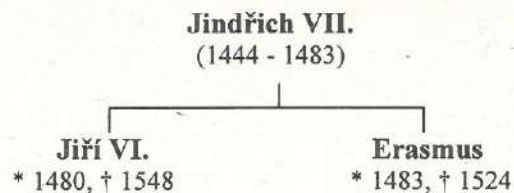
Karel z Lichtenštejna byl tvůrcem lichtenštejnského fideikomisu z roku 1598, který byl potvrzen moravským sněmem až v roce 1606. Fideikomisní lichtenštejnské statky nesměly být prodávány ani zadlužovány. Hlavou lichtenštejnského domu byl nyní Karel z Lichtenštejna jako prvorozený a po jeho smrti jím měl být nejstarší syn prvorozeného. Po vymření primogenitury - to je potomků Karla z Lichtenštejna, přecházel fideikomis na další linii. K tomu došlo v roce 1712 smrtí Karlova vnuka Jana Adama z Lichtenštejna, kdy fideikomis přešel na potomky Karlova bratra Gundakara. Od Gundakara pocházejí všichni Lichtenštejnové až do současnosti.

Poznámky:

- 1) Lichtenštejnové se psali a píší v německých dokladech von Liechtenstein.
- 2) Genealog Falke čísluje stejnojmenné moravské Lichtenštejny průběžně.
- 3) Falke J: Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein, I. Band, Wien 1868, II. Band, Wien 1877, III. Band, Wien 1882
- 4) R. 1712 vymřeli moravští Lichtenštejnové po meči Janem Adamem z Lichtenštejna. Další dědici jsou potomky Gundakara z Lichtenštejna (1580 - 1653), bratra proslulého Karla z Lichtenštejna (1569 - 1628)
- 5) Čtvrtina mikulovských předměstí, s rybníky, sanitrovnami a vinicemi
- 6) Všichni moravští Lichtenštejnové byli v té době evangelíci
- 7) Výstižnou charakteristiku osoby a činnosti Karla z Lichtenštejna podal Josef Janáček v biografii Albrechta z Valdštejna. Janáček J.: Valdštejn a jeho doba, Praha 1978. O získání statků smiřických srov. Honc J.: Dělení dědictví rodu Smiřických mezi Valdštejnem a knížetem Lichtenštejnem. In: Kapitoly z dějin Říčan, Říčany 1997, s. 131-149

Příloha: Rodokmen Lichtenštejnů v 16. století

Souhrn

Rozpad jednotného lichtenštejnského majetku do linií 1504 - 1585

Autor se zabývá problematikou rozpadu majetku panství české a moravské šlechty a možnostmi pronikání nových rodů do panského stavu. V 16. století měl už panovník poměrně málo možností obdarovávat úspěšné důstojníky, diplomaty a úředníky půdou. Šlechtické rody se bránily příštím možným ztrátám na majetku rodovými úmluvami typu lichtenštejnské rodové smlouvy z roku 1504. Autor sleduje osudy všech tří jejich linií: steirecké, která vymřela roku 1548, mikulovské, jejíž příslušníci promarnili svůj podíl na rodovém jmění, včetně ztráty panství Mikulov, valtické, která jediná přetrvala rok 1585 a jejíž potomci žijí dosud.

Zusammenfassung

Verfall des einheitlichen liechtensteinischen Vermögens in die Linien 1504 - 1585

Autor befasst sich mit der Problematik des Vermögensverfalls des böhmischen und mährischen Adels und mit den Möglichkeiten des Durchdringens der neuen Geschlechter in den Herrenstand des Landes. Im 16. Jahrhundert hatte der Herrscher verhältnismässig wenige Möglichkeiten erfolgreiche Offiziere, Diplomaten und Beamten mit dem Gewinn der Herrschaften zu belohnen. Die adeligen Geschlechter währten sich bei der Bildung der neuen Linien den möglichen künftigen Verlusten der Herrschaften durch die Geschlechtsverträge, wie zum Beispiel der liechtensteinische Geschlechtsvertrag vom Jahre 1504. Autor verfolgt die Schicksale aller dreien Linien: Steierecksche, welche im Jahre 1548 ausgestorben ist, Nikolsburgische, deren Angehörigen ihren Anteil am Geschlechtsvermögen verschwendet haben, Feldbergische, die einzige, welche das Jahr 1585 überdauert hat und deren Nachkommen leben bis jetzt.

Článek vychází k nedožitým 75. narozeninám autora, jež by oslavil dne 10. prosince.

LITERATURA

I. Recenze

Přemyslovci ve znojemské rotundě

Útlá knížečka je stručným shrnutím reakce předních českých odborníků na fantastické teorie Jaroslava Zástěry, interpretujícího velmi originálně figurální výzdobu znojemské rotundy.

Nejobsáhlejší statí je článek Barbary Krzemienské Moravští Přemyslovci ve znojemské rotundě, přinášející nové podnětné myšlenky k otázce státoprávního postavení Moravy v Čechách knížecích. Je třeba upozornit, že až na drobné úpravy v poznámkovém aparátu je beze změn převzat z časopisu naší někdejší ostravské pobočky, kde vyšel jako separát v roce 1985. Zejména z hlediska stavebního a ikonografického zkoumá znojemskou rotundu Anežka Merhautová v příspěvku Znojemská rotunda a její nástěnné malby. Konečně článek Dušana Třeštíka Objevy ve Znojmě je břitkou polemikou s prací Zástěrovou a odhaluje vratkost jeho, na první pohled jistě zajímavých, tezí. Také tato práce byla však již dříve publikována.

Vcelku lze říci, že po grafické stránce zdařilá brožura nepřináší vcelku nic nového, je však přehlednou rekapitulací postoje oficiální české historiografie k problematice znojemské rotundy. Což je tím aktuálnější, že v poslední době vyrazil Václav Tatíček do boje s další velmi originální, pokud možno ještě fantastičtější verzí českých dějin.

Barbara Krzemienska, Anežka Merhautová, Dušan Třeštík: Moravští Přemyslovci ve znojemské rotundě. Vydalo nakladatelství SET OUT Praha 2000. Brož. 135 stran, náklad a cena neuvedeny.

-ms-

555 památek lidové architektury

nám nabízí abecedně uspořádaný přehled architektonicky zajímavých a památkově chráněných objektů s běžným popisem a zdařilou fotografií. Stačí si jen vybrat, vydat se na výlet a všimat si stavitelské činnosti našich předků. Takový je i cíl autorů, kteří si k odborným příspěvkům přizvali spolupracovníky ze Státního ústavu památkové péče. Dozvíme se o vývoji vesnického osídlení a staveb, je zde popis zemědělské usedlosti, stať o ochraně památek, slovníček odborných názvů, soupis vybraných tematických publikací. Součástí knihy je autoatlas České republiky v měřítku 1:200 000 s vyobrazenými objekty, abecední rejstřík, přehled památkových rezervací, památkových zón a muzeí v přírodě.

kollektiv: 555 památek lidové architektury České republiky. Vydalo v roce 2000 nakladatelství Soukup a David s.r.o. (textová část) a Kartografie Praha (mapová část). 1. vydání, doporučená cena 799 Kč.

-hv-

Vodní mlýny v Čechách

Osudy mlynářských rodin a vznik, proměny i zánik vodních mlýnů v Čechách dal dohromady autor Josef Klempera, který tímto předává široké veřejnosti výsledky svého dlouholetého amatérského bádání. Informace čerpal nejen z archivních materiálů, ale i od pamětníků z mlynářských rodů. Popisy uspořádané dle jednotlivých okresů jsou velmi podrobné a nezřídka přinášejí i cenné rodopisné údaje. Genealogům tedy mohou posloužit jako východiska k dalším podrobným bádáním; velký význam má dílo jako ucelený přehled o vodních mlýnech v České republice.

I. díl - Berounsko, Hořovicko, Rakovnicko, Kladensko, Slánsko, Mělnicko, Brandýsko, Mladoboleslavsko

II. díl - Příbramsko, Střední Povltaví, Sedlčansko, Voticko, Posázaví, Kutnohorsk, Kolínsko, Nymbursko

Další díly se připravují k vydání v příštích letech.

Klempera, Josef: Vodní mlýny v Čechách I. a II. díl. Vydalo nakladatelství Libri v roce 2000 v nákladu 2000 výtisků, doporučená cena I. díl 189 Kč, II. díl 195 Kč.

-hv-

Dílo a život mlynářů a sekerníků

Autoři zpracovali vysoce odborný výklad o historii mlynářství, o činnosti a životě lidí spjatých s mlýny, respektive jinými vodou poháněnými zařízeními, jakož i o technickém vývoji těchto staveb. Popisy jsou doplněny bohatou obrazovou dokumentací a přehledem zpřístupněných technických památek. V dodatku nacházíme soupis historických pramenů a obsáhlý rejstřík odborné literatury.

Štěpán, Luděk, Křivanová, Magda: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách - historie a technika vodních a větrných mlýnů, hamrů, pil, valch, olejen, stoup... Vydalo nakladatelství Argo v roce 2000, 1. vydání, náklad 1500 výtisků, doporučená cena 499 Kč.

-hv-

Rostislav Pumperla: „Rodopis rodu Pumperlů 1664-2000“

Do knihovny ČGHSP odevzdal člen společnosti ing. Rostislav Pumperla ze Šumperka jeden exemplář své kroniky „Rodopis rodu Pumperlů a Pumperlů 1664 - 2000“. Nejedná se však o zpracování, jaké bychom u kroniky tradičně očekávali nebo předpokládali. Pochopitelně obsahuje kapitoly věnující se místu původu i místům

pobytu, vzniku jména, majetku jednotlivých rodových větví atd., chybí však ucelený chronologický popis. Je zde uvedeno pouze několik životopisů významných členů rodu. Řadu rodopisných dat, jak jsou uvedena v matrikách u všech nositelů uvedeného příjmení a jejich manželé, od nejstarší doby do současnosti v časovém sledu, generaci za generací, také neskládá do grafické podoby; do té naopak skládá migraci jednotlivých rodových větví i členů, takže je možné na přiložených mapkách přehledně vysledovat „šíření“ členů rodu a tyto pak podrobně identifikovat podle přiloženého jmenného rejstříku. Nové reprografické technologie mu pak umožnily vložit do příloh celou řadu dokladů, počínaje výběrem novinových článků přes svatební oznámení až k informacím o Pumpřelech na Internetu. Pro oživení jsou vloženy i kopie dokladů se zkomoleninami příjmení až humornými (Puprla, Pimpela apod.) nebo složení jména autora ze SPZ (PUM, PRL, AR).

Jak je již na začátku uvedeno, nejedná se o tradiční zpracování kroniky rodu (viz. např. Markus-Ratkovich A. – Rodopisná kronika, Horníček I. – Kniha o rodopisu), což může být mnohými rodopisci vytykáno. Jedná se však o přístup neotřelý, který je v řadě kapitol dokonce inspirativní a může tak klasicky vypracovanou kroniku zajímavě a hodnotně doplnit.

-jep-

II. Anotace

Hláska

ročník XI, 2000, 4 čísla (celkem 64 stran)

Z hlediska šlechtické genealogie zasluhují pozornost zejména níže uvedené příspěvky: M. Starý: Neznámá fortifikace u Štěnce; M. Novobilský - P. Rožmberský: Hrádek Brdo; Z. Fišera: Hrádek v Loukově u Semil; P. Rožmberský: Zapomenuté sídlo Újezd - Újezdec; V. Chmelíř: Dosud neznámé rytířské sezení v Radčicích u Plzně; J. Úlovec: Tvrz v Malém Šachově; J. Sadílek: Nově zjištěné středověké tvrziště v Moravských Pavlovicích na Žďársku.

-ms-

III. Akce, zajímavosti

Lev a orlice v Parlamentu

Státní symboly země Koruny české ve starých tiscích Parlamentní knihovny

Parlamentní knihovna uspořádala v polovině října ve foyer Poslanecké sněmovny výstavku s názvem *Lev a orlice*. Expozice představila vývoj zobrazení státních a zemských symbolů země Koruny české během tří staletí a to výhradně na ukázkách starých tisků ze 16. až 19. století, které má Parlamentní knihovna ve svých fondech. „Chtěli jsme ukázat, jak se vyvíjelo zobrazení zemských symbolů podle tisků naší knihovny a také se podělit o radost, protože Ministerstvo kultury letos vyhlásilo naši sbírku rukopisů a starých tisků za kulturní památku,“ řekl Karel Sosna, ředitel Parlamentní knihovny a iniciátor výstavy.

V deseti prosklených vitrinách byla k vidění díla s heraldickou výzdobou: knihy Bartoloměje Paprockého, Apologie českých stavů z roku 1619, „špalíček“ emigranta Pavla Stránského Respublica Bojema vytištěný 1634 v Leydenu, historická díla Tomáše J. Pešiny z Čechorodu a Bohuslava Balbína (s rytinou podle Karla Škréty) či popis korunovace Leopolda II. z roku 1806.

Výstavka byla přístupná také veřejnosti. „Bylo by dobré, aby si veřejnost a voliči uvědomili, že poslanci mají dobré zázemí nejenom v současných informačních technologiích, ale také v Parlamentní knihovně, která je legislativní paměť našeho státu,“ uvedl ředitel Sosna. V knihovně jsou shromážděny sbírky zákonů od 15. století až do současnosti. Jak v rukopisné, tak později v tištěné podobě.

Termín pořádání výstavy prý nebyl zvolen náhodně. „Letošní říjen byl zvolen také proto, že vzniknou nové kraje. A protože každý kraj bude mít svůj znak, chtěli bychom, aby výstavka byla inspirací pro budoucí krajské představitele,“ řekl Karel Sosna. Slabinou tohoto záměru je ovšem fakt, že zdrojem inspirace současné heraldické tvorby je po právu spíše vrcholný středověk. Naproti tomu heraldika 17. a 18. století je odborníky považována za úpadkovou. Podstatným prvkem heraldiky je také její barevnost, což při černobílých dřevo- a mědirytech, které zdobí tituly vystavených knih, zaniká. Přesto výstavka v parlamentním foyer o něčem důležitém svědčila: o tom, jak naši předkové silně vnímali heraldické symboly vlastní země.

-jou-

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Připravuje se kurz začínajících rodopisců 2001

Václav Hásek

Uskuteční se v budově Základní školy K. V. Raise v Praze 2, Slezské ulici č. 21 od 1. února do 5. dubna 2001, a to vždy ve čtvrtek od 17,00 do 19,00 hodin. Prezentace proběhne dne 1. února od 16,00 hod. a výuka bude zahájena v 17,00 téhož dne. Poplatek za kurz činí 950 Kč. V ceně jsou zahrnuty i poplatky za učební texty.

Správní výbor ČGHS zhodnotil dosavadní zkušenosti s výukou začínajících rodopisců a usnesl se, že náplň tohoto kurzu bude v porovnání s předcházejícími co do skladby i náplně jednotlivých předmětů upravena. V souvislosti s tím byla učební látka rozdělena do těchto námětových okruhů:

Čtení starých textů v deseti lekcích po 55 min. učebního času. Další námětové okruhy budou ztvárněny do přednášek po 55 min, a to

úvod do studia rodopisu,

o matrikách,

jak získávat informace o předcích v archivech velkostatků,

o českých katastrofách,

o dalších důležitých zdrojích informací o předcích,

postavení a funkce církve v minulosti a zdroje informací z této oblasti,

právní záležitosti našich předků,

hlavní grafické formy výstupů rodopisné badatelské práce,

využití počítače v rodopisné práci,

uspořádání rodinného archivu a o rodinné nebo rodové kronice.

Bližší informace a přihlášku do kurzu možno dostat při osobní návštěvě v kanceláři společnosti, a to vždy v pondělí od 14,00 do 16,00 hod. nebo v úterý od 17,15 do 19,00 hod. V uvedené době je možno informace získat také telefonicky na č. 51613490. Podrobné informace včetně programu a přihlášky budou uveřejněny na internetové stránce Společnosti. Písemné dotazy a žádosti o přihlášku možno zasílat na výše uvedenou adresu a nebo elektronickou poštou na cghsp@email.cz. Poslední možnost podat přihlášku do kurzu je při prezentaci.

Místo konání kurzu je dosažitelné metrem, a to ze stanic linky A Náměstí Míru a nebo Náměstí Jiřího z Poděbrad, které jsou od školy zhruba stejně vzdálené. Nejbližší zastávka tramvají č. 10 a 16, Šumavská ulice, je na Korunní třídě a zastávka tramvaje č. 11, Vinohradská tržnice, je na Vinohradské.

Informace k úhradě členských příspěvků

Jan Podhola

Současně s tímto číslem GHL dostáváte složenku na úhradu členského příspěvku na rok 2001. Efektivním hospodařením se nám podařilo udržet členské příspěvky na rok 2001 ve stejné výši jako v předcházejících letech, to znamená že činí:

270 Kč u výdělečně činných členů a 120 Kč u ostatních

Na přiložené složenke je předepsán VS (variabilní symbol), který tvoří vaše členské číslo. Protože provedené úhrady jsou zpracovávány automatizovaně právě na základě tohoto VS, který nám banka uvádí na výpisech z účtu jako jediný identifikační údaj, naléhavě Vás žádáme, abyste tento VS žádným způsobem neupravovali (např. doplňováním roku apod.) Pokud použijete k úhradě převodní příkaz, žádáme vás rovněž o uvedení členského čísla v kolonce VS.

Řádné uvádění VS nám pomáhá nejen k rychlejšímu zpracování, ale šetří i čas a náklady spojené ve styku s bankou při identifikaci neoznačených plateb.

Současně si dovoluujeme upozornit na členskou povinnost uhradit členský příspěvek do konce března příslušného roku. Splnění této povinnosti nám rovněž pomáhá šetřit čas a náklady spojené se zasláním upomínek, ale i včasné zajištění finančních prostředků pro činnost Společnosti a především pro vydávání GHL.

Program a termíny „středečnicků“ na I. pololetí 2001

Filomena Jičínská

10. ledna	Dotazy, náměty, volná diskuse	
24. ledna	Jak dál v ČGHSP	Rudolf Melichar
7 února	Dějiny dopravy v českých zemích	Ing. Karel Jičínský, Csc.
21. února	Jak se žilo v chalupách Českomoravské vysočiny	PhDr. Ilona Vojancová
7. března	Historie pošty	PhDr. Jan Galuška
21. března	Československé legie	PhDr. Zlata Fořtová
4. dubna	Středočeský skanzen v Kouřimi	PhDr. Dalibor Hodl
18. dubna	Vodárenství v Čechách a na Moravě	Ing. Karel Jičínský, Csc.
2. května	Rod Drslaviců	Václav Kulle
16. května	Odivání našich předků od 17. do 19. stol.	Filomena Jičínská
30. května	Dotazy, náměty, volná diskuse	

Schůzky se budou konat v uvedené termíny vždy od 17,00 hodin, snad již skutečně na novém místě v **Revoluční 5, Praha 1**. Změna programu vyhrazena.

Na pomoc členům našich poboček.

Alois Stara

Správní výbor ČGHSP v návaznosti na přijaté zásady spolupráce s pobočkami usiluje o vytvoření lektorského kolektivu, který by v rámci této spolupráce poskytoval pobočkám odbornou pomoc v oblasti genealogie a heraldiky.

Tato pomoc by představovala kvalifikované zpracování zvolené problematiky z uvedených oblastí v písemné podobě. Po odborném posouzení, zajišťovaném správním výborem, by zpracovaná problematika byla poskytnuta se souhlasem autora pobočkám k využití v rámci plánovaných schůzek. Další vyšší alternativou by bylo zaznamenání autorem zpracované problematiky na audio kazetu, nebo osobní přednesení na schůzce pobočky.

Správní výbor je přesvědčen o tom, že se najdou mezi početnými členy společnosti zkušení jednotlivci, kteří budou ochotni se do této činnosti aktivně zapojit a zhodnotit tak své získané znalosti i bohaté osobní zkušenosti z uvedených oblastí. Motivem tohoto zapojení může být i pocit spoluúčasti na odborném růstu členů naší společnosti, zejména pak začátečníků, kteří nemají možnost zúčastnit se z objektivních důvodů kurzů v Praze.

Správní výbor se obrací touto výzvou na členy společnosti, aby se podle svých možností i schopností zapojili do činnosti uvedeného lektorského kolektivu. Tímto zapojením si mohou sami utřídit své osobní znalosti a zkušenosti a předat svůj „štafetový kolík“ genealoga a heraldika dalším nástupcům. Výběr problematiky nechává správní výbor na osobním posouzení zájemce o lektorskou činnost. Současně si ale vyhraduje požadavek předběžné konzultace zájemců při výběru zpracovávaných témat. Doporučuje také k výběru přistupovat z hlediska potřeb začínajících badatelů, případně středně pokročilých.

Aktivní zapojení členů do této činnosti bude jistě velmi pozitivně hodnoceno celou společností. Správní výbor proto žádá všechny členy společnosti o pečlivé zvážení postoje k této výzvě a v případě ochoty se v této oblasti angažovat jej informovat na adrese společnosti.

Jubilea členů v roce 2001

Jan Podhola

70 let

Bačínová Jarmila
Beneš František
Bezdek Rostislav

Johanidesová Jana
Macková Hana
Medek Zdeněk

Čtvrtečka Antonín
Forman Ladislav
Gígal Antonín
Glivický Vladimír
Havelková Jarmila
Hruška Jiří

75 let

Bílý Miroslav
Boček Rudolf
Bočková Marta
Černý Jaroslav
Davidová Marie
Fejtová Marie
Gengela Oldřich

80 let

Filip Libor
Gruber Boris
Hlava Jaroslav
Lešák Vlastimil
Mareš Jan
Olbrich Jaroslav

85 let

Karfusová Růžena
Mokrý Jiří
Novotná Miloslava

90 let a více

Hanuš Ladislav
Melichar Rudolf
Pařezová Marie
Rychlý Vladimír

Müllerová Marie
Prudíková Jarmila
Rod František
Šimon Josef
Vymětal Miroslav

Hůla Jindřich
Jůzek Zdeněk
Oplť Stanislav
Stančík Jan Maria
Stein Evžen
Štrobachová Jiřina
Šubertová Vlasta

Schmidt Zdeněk
Sloup Bohuslav
Šolcová Ludmila
Štěpnička Vojtěch
Turner Vladimír
Wretzlová Anna

Smišek František
Tichá Anna

Sedláček Miroslav
Věcovský Stanislav
Vlk Zdeněk
Zelenková Miloslava

Jubilantům přejeme dobré zdraví a ještě mnoho chuti do rodopisných bádání!

Spolupráce ČGHSP s archivy a muzei

Helena Voldánová

Jedním z úkolů odsouhlasených na letošní Valné hromadě bylo navázat a rozšířit spolupráci s organizacemi obdobného zaměření jako ČGHSP. Členové správního výboru proto písemně oslovili řadu okresních archivů, muzeí a skanzenů, kterým jsme představili činnost naší společnosti a nabídli spolupráci při výměně informací. K další spolupráci jsme také vyzvali Okresní archivy a muzea, které jsou našimi členy. Touto formou děkujeme za odpovědi a zasláné publikace, které našim členům napomohou v dalším bádání a zkvalitní činnost naší společnosti.

První zpracovaný výsledek jsme Vám předložili v článku „Skanzeny - muzea lidového stavitelství v přírodě“ v GH 2-3/2000, jehož pokračování najdete v tomto čísle našeho časopisu.

Nyní uveřejňujeme stručný přehled genealogických a heraldických fondů Okresních archivů, sbírek muzeí a soupis publikací, na jejichž vydávání se uvedené organizace podílejí. Některé z publikací je možné si objednat u příslušného archivu či muzea.

V **Okresních archívech** nám slouží k orientaci „Průvodce archivními fondy“, ve kterém jsou uváděny fondy, které genealogové nejvíce využívají k doplnění informací o svých předcích a jejich životě. Vzhledem k rozličnému dochování a uspořádání písemností vyhledáváme jednotlivé archiválie dle „Soupisu inventáře“ příslušného archivu. Jedná se především o:

Fondy farních úřadů - pamětní knihy, seznamy duší, snubní protokoly, knihy ohlášek snoubenců, knihy rodokmenů, knihy biřmovaných, knihy pohřbených, protokoly o změnách vyznání, knihy nemanželských dětí, knihy nalezenců, knihy desátků, knihy nadací, farní urbáře, listiny: snubní doklady, matriční žádosti, oznámení, ohledací listy, ohlášení křtu atd.

Fondy okresních a obecních úřadů - rejstříky domovních listů, cestovních pasů, čeledních, pracovních a vandrovních knížek, katastry živností svobodných, řemeslných a koncesovaných, rejstříky osvědčení o čs. státním občanství či protektorátní příslušnosti, rejstříky odvodních seznamů, rejstříky stálého vojska, civilní matriky, sčítací operáty, knihy a listiny týkající se církevních záležitostí, úřednictva, učitelstva, živností, spolků, vodní knihy mlynů atd.

Fondy okresních soudů a berní správy - pozemkové knihy, sbírky listin k pozemkovým knihám, dědické a poručenské spisy atd.

Osobní (pozůstalostní) fondy - písemnosti významných osobností. Právě v těchto fondech nachází genealogové také množství zpracovaných rodokmenů či opisů matrik jako např. Pulcův osobní fond - rodiny Libničské farnosti (SOKA České Budějovice), pozůstalostní fond Josefa Meissnera, smržovského genealoga a historika sklářství, K. R. Fischer, historik Jablonce n. N. a správního vývoje místních patrimonií (SOKA

Jablonec nad Nisou), Maloúpská kniha rodokmenů (SOKA Trutnov), jmenné rejstříky k matrikám od J. Fialy (SOKA Žďár n. S.). Podrobný soupis fondů tohoto charakteru byl vydán v roce 1997 Sekcí Archivní správy MV v publikaci: „Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice“ (uspořádala Jarmila Hanzlová).

V **archivu hl. m. Prahy** naleznou genealogové nejen tyto vyjmenované fondy, ale i uložené farní matriky. Vzhledem k ošetření písemností při stěhování archivu je omezeno nahlížení do originálů. V příštím roce by mělo být badatelům umožněno nahlížet do matrik z doby po roce 1800 mimo farností Staré a Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Josefov a Vyšehrad. Dále budou předkládány matriky přenesené na mikrofilmy, jejich počet bude i nadále rozšiřován. Další prameny jsou zpracovány v elektronickém „Centrálním rejstříku“. Zajímavé prameny jsou publikovány v řadě „Documenta Pragensie monographia“ jako: Nejstarší dochovaná matrika kostela Sv. Jindřicha na Novém Městě, Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608, Berní knihy Starého Města pražského 1427-1434, Erbovní listiny Archivu hl.m. Prahy a Nobilitační privilegia studentské legie roku 1648.

V **okresních archivech a archivech měst** najdou zájemci o sfragistiku a heraldiku rozsáhlé sbírky typářů, pečetí, otisků pečetí osob, spolků, cechů, úřadů, šlechty a erbovní listiny, znaková privilegia, sbírky matriálů k tvorbě obecních symbolů. Novým projektem Archivní správy bude zpracován „Soupis pečetí“ uložených ve všech okresních archivech České republiky.

Dochované písemné archiválie Okresních archivů a trojrozměrné předměty Okresních a Městských muzeí nám dokumentují život jednotlivých regionů. Na základě jejich dlouholeté spolupráce jsou vytvářeny nejen stálé expozice a výstavy, ale také vznikají odborné publikace. Pracovníci muzeí a archivů publikují své odborné články v Sbornících a Ročencích. V **muzejních expozicích** genealogický badatel může nalézt předměty, fotografie, obrazy, písemnosti, rodokmeny významných osobností a šlechtických majitelů panství. Dále nabízí Velké množství předmětů šlechtické, městské a cechovní heraldiky jako: obrazy s erby, erby šlechtických rodů, předměty s erby, znaky obcí a měst, znaky radních, fertule, korouhve, pokladnice, prapory, vývěsní štíty a sfragistické sbírky razidel, pečetidel, pečetí, razítek, tiskařských štoček, typářů.

Níže uvádíme seznam fondů, nacházejících se v jednotlivých archivech a muzeích (nejsou-li uvedeny či jsou-li příliš povšechné, je nutno vycházet z inventářů), a jimi vydané publikace:

SOKA Beroun (0311/622645)

fondy: Obecní kroniky - soupis viz Středočeský sborník č. 20,21; Pozemkové knihy Beroun, Hořovice, Hostomice, Žebrák; Kniha farníků
publikace: sborník Minulosti Berounska

SOKA Bruntál (0646/716410)

fondy bývalých okresů Bruntál, Krnov, Rýmařov

SOKA České Budějovice (038/6701220)

fondy: sčítací operáty; pozemkové knihy; Pulcův osobní fond (neuspořádáno, 40 kartonů, rodiny Libničské farnosti)
publikace: České Budějovice očima našich předků; Za naši samostatnost; Českoslovenští legionáři rodáci a občané okresu

SOKA Domažlice v Horšovském Týnu (0188/422607)

fondy: sčítací operáty Domažlice; pozemkové knihy; archivy měst Domažlice, Horšovský Týn, Poběžovice, Klenčí, Hostouň, Všeruby; archiv obcí a měst (soupisy a evidence obyvatel); archiv farních úřadů (soupis duší), cechovní fondy (soupisy řemeslníků)
publikace: Výroční zprávy SOKA 77 - 88; Soupis matrik pro okres Domažlice; Soupis fondů archivů škol

SOKA Frýdek – Místek (0658/32076)

publikace: Soupis archivních fondů; Sborník SOKA; Bojovali za svobodu

SOKA Jablonec nad Nisou (0428/319503)

pozůstalostní fondy: K. R. Fischer, historik Jablonce a správního vývoje místních patrimonií; J. Meissner, smržovský genealog a historik sklárství
publikace: Sborník Fontes Nissae

SOKA Jičín (0433/531887)

publikace: O legionářích jičínského okresu

SOKA Chomutov v Kadaňi (0398/342102)

publikace: Průvodce po archivních fondech a sbírkách SOKA

SOKA Hradec Králové (049/612054)

fondy: archivy farních úřadů (snubní protokoly, soupisy duší); archivy měst (listáče s pečetěmi - soupis pečetí)

SOKA Jindřichův Hradec (0331/321209)

publikace: Sborník o legionářích; Katalog o okresu JH; příprava sborníku z konference Archivy a zítřek

SOKA Karlovy Vary (017/45155)

fondy obecních a městských úřadů; kroniky měst a obcí; osobní fondy
publikace: Historický sborník Karlovarska; O dějinách karlovarského písemnictví

SOKA Karviná (069/6312780)

publikace: Fryštát v archivních dokumentech; Státní okresní archiv Karviná

SOKA Kolín (0321/24273)

fondy: archiv měst bývalých okresů Kolín, Český Brod, část Nového Bydžova a Nymburk; knihovna - regionální odd.

publikace: Sborník Archivní prameny Kolínska

SOKA Litoměřice v Lovosicích (0419/533071)

fondy: archivy měst; cechovní fondy

publikace: sborník Litoměřicko; Dějiny města Litoměřic

SOKA Mělník (0206/622629)

fondy: pozemkové knihy Mělník, Mšeno, Kostelec n.L.; kroniky měst a obcí

publikace: Státní okresní archiv v Mělníku

SOKA Most (035/21588)

fondy: sbírka typářů a pečeti; erbovní listina pro Lom a Horní Jiřetín; dokumentace ke znaku Meziboří; tržobné knihy; knihy pozůstalosti; domovské listy; publikovaný seznam Soupis měšťanů Mostu 1578-1680

SOKA Olomouc (068/5221938)

fondy: archiv měst Olomouc, Uničov, Litovel, Šternberk, Libavá (bohatý sfragistický materiál); pozemkové knihy; urbáře; kroniky; Smolná kniha města Šternberka; cechovní archiv

publikace: Ročenka SOKA Olomouc; Nejstarší městská kniha olomoucká 1343-1420; Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu; Pragmatické dějiny města Olomouce Fr. J. Eberla; Documenta Historica; Slavnostní otevření budovy archivu v Olomouci; Sběrka listin Archivu města Olomouce 1261-1793; Paleografické texty 2. sešit

SOKA Opava (0653/213191)

fondy: sčítací operáty 1850-1921; osobní spisy ve fondu NSDAP; fondy archivů měst a obcí - heraldika a sfragistika

publikace: Soupis pečeti; Správní vývoj okresu Opava 1848-1998; Státní okresní archiv v Opavě - Zemský archiv

Archiv města Ostravy (069/6133648)

publikace: Sborník Ostrava; Ostravské kalendárium

SOKA Pardubice (040/6716212)

fondy: sčítací operáty z r. 1921 pro soudní okres Holice, Pardubice, Přelouč

publikace: Východočeský sborník historický; Zprávy klubu přátel Pardubicka

SOKA Pelhřimov (0366/323626)

fondy farních úřadů (snubní protokoly, knihy prohlášek snoubenců, matriční spisy, opisy matrik); archiv města (gruntovní knihy, berní rejstříky a evidence obyvatel); fondy okresního soudu (dědická řízení, sirotčí a poručenské záležitosti); pečeti; typáře; razítka; vyobrazení erbů; erbovní listiny.

publikace: Vlastivědný sborník Pelhřimovska; Sborník Zálesí; Černovické rozhledy; Kulturní zpravodaj Kamenice n.L.; Privilegia královského města Pelhřimova; Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do poloviny 20. století; Pečeti a typáře z archivních fondů a sbírek – katalog k výstavě; Sborník příspěvků; Městské a cechovní pečeti a typáře z Pelhřimovska

Archiv města Plzně (019/7032600)

publikace: Průvodce po archivu; sborník Minulostí západočeského kraje; Západočeský sborník historický; Z listáře Bohumila Polana

Archiv hl.m. Prahy (02/24484044)

publikace: Pražský sborník historický; Document Pragense monographia (Pražské spolky, Žena v dějinách Prahy, Města a katastrofy, Ponížení a odstrčení, Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621 - 1639, Od aglomerace k velkoměstu 1850 - 1920, Nájemci na Starém městě Pražském roku 1608, Erbovní listiny Archivu a Nobilitační privilegia studentské legie r. 1648, Berní knihy Starého Města pražského 1427-1434). Scriptorium vydává: Umění a mistrovství - Pražská malířská bratrstva 1348-1783; Archiv hl.m.P. - pamětní kniha; Facta probant homines; Řády medaile a vyznamenání ve sbírkách; Kniha o Suchdolu a Sedlci; Česko-anglický příruční slovník genealogický; Spolkový život v Kozojedech; Osm století pražské samosprávy; Josef Pfitzner a protektorátní Praha v l. 1939-1945

SOKA Praha - západ (02/21982111)

fondy: obecní kroniky; zpracovaný přehled obecních kronik uložených na obecních a městských úřadech

regionální časopisy a publikace

SOKA Prachatice (0338/310084)

publikace: Sborník Zlatá stezka

SOKA Příbram (0306/21359)

publikace: Sborník Podbrdsko VII.

SOKA Rakovník (0313/513062)

publikace: Veduty měst na řemeslnických dokladech a tovaryšských listech; Listiny a listy městečka Jesenice; Šlechtické rody na Rakovnicku; Husovy oslavy ČČS na Krakovci z historického hlediska; Rakovník 1999

SOKA Semily (0431/622010)

publikace: vlastivědný sborník Z Českého ráje a Podkrkonoší

SOKA Strakonice (0342/321062)

fondy: sbírka pečeti - soupis

SOKA Svitavy v Litomyšli (0464/615277)

fondy: sbírka pečeti; archivy měst a obcí; fondy škol; církevní fondy; fondy obecních úřadů

publikace: Litomyšl - Duchovní tvář českého města; Hubert Gordon Schauer - osobnost, dílo, doba; Pomezí Čech a Moravy; sborník Národní obrození a rok 1848

SOKA Trutnov (0439/815233)

fondy: sbírka typářů; Maloúpská kniha rodokmenů; soupis pečeti obcí a měst

publikace: Ročenka SOKA v Turnově

SOKA Vyškov (05/44221225)

publikace: Vyškovský sborník; Krásensko 650 let; Z minulosti domů v Nevojcích; Ivanovice na Hané; Příspěvek historickému místopisu Vyškovska; Slavkovští Židé

SOKA Žďár n. S. (0616/21723)

fondy okresních úřadů Nové Město na Moravě a Velké Meziříčí (sčítací operáty 1857-1920); fondy farních úřadů (opisy matrik, soupisy duší, knihy ohlášek a zkoušek snoubenců, štolové rejstříky); fondy obcí a měst (obecní matriky od 2.pol.19. stol.); fondy měst (knihy svatebních smluv, gruntovní knihy, soudní agenda - dědické spisy, fondy škol - třídní katalogy, školní matriky); jmenné rejstříky J. Fialy f.ú. Nové Město matrika Z 1673 - 1789, matrika O 1674 - 1824, f.ú. Žďár matrika NOZ 1608 - 1719; znaková privilegia Bystřice n. P., Nové Město n. M., Žďár n. S.; sbírka materiálů k tvorbě obecních symbolů; sbírka pečetidel a pečeti

publikace: Působení a kult ve Velkém Meziříčí; Smírčí kameny na Vysočině; 390. výročí povýšení Žďáru na město 1607-1997; Z Meziříčí za oceán - životní pouť P. A. Strčanovského; Sborník Západní Morava

Muzeum českého krasu Beroun (0311/621462)

fondy: pozůstalosti V. Talich, J. Toman, J. Novotná, rodina Rabochova z Berouna, rodina Mittelbachova ze Zdejciny, rodina Sojkova z Vysokého Újezda, rodina Holečková; soubor obrazů : erb Vančurů z Řehnic, erb Malovců z Chýnova, erb pánů z Hennetu, erb pánů z Běšín; okenní terčíky cechů: kovářského, řeznického, pekařského, hrnčářského, kloboučnického, řeznického; fertule cechů sladovnického, kolářského, pekařského; korouhve cechů zámečnického, spojených řemesel, ševcovského a spol., kolářů a spol., krejčovského a spol.; cechovní pokladnice pekařů, řezníků, krejčích; měšťanský znak majitele domu U černého orla Hanse Zornera a Uršuly Zornerové.

publikace: Přírodovědný sborník; Český kras

Muzejní a vlastivědná společnost Brno (05/42211991)

publikace: Vlastivědný sborník moravský

Masarykovo muzeum Hodonín (0628/21834)

fondy: T. G. Masaryk; PhDr.E. Havelka (1873-1856), ředitel školy, inspektor

Chebské muzeum Cheb (0166/422386)

fondy: kopie kroniky města Chebu Vinzenze Prökla; kopie kroniky Chebu Karla Husa; erby šlechtických a měšťanských rodin; soubor olejomalb ve Valdštejnské obrazárně

publikace: Chebská radnice a fresky; Štaufská ministerialita na Chebsku; Hrady zámky, tvrže na Chebsku; Užité umění secese ve sbírkách západočeských muzeí; Chebský lidový nábytek; Chebské kamnářství, Egerer Hafnerei; Císařský a královský hrad v Chebu; Cheb město - průvodce; Sborník Chebského muzea

Okresní muzeum Chomutov (0396/651251)

publikace: Chomutovsko průvodce; Dějiny Chomutova I. a II.; Zaniklé obce Chomutovska - 7 svazků; Zaniklé obce ve fotografiích - 3 svazky; Od Vejprt po Měděnec; Perštejn a okolí; Úhošťany; Spořice; Zeměpisná a vlastní jména Chomutovska a Kadaňska II.; Svět expozic a depozitářů; Červený Hrádek u Jirkova; Chomutov ve starých pohlednicích; Příroda okresu Chomutov; Muzea Euroregionu Krušnohoří; Archeologická sbírka OM; Rok 1945 na Chomutovsku; Návraty ke krajům mládí (B. Bernau); Dějiny hornictví na Chomutovsku; Památky - příroda - život

Okresní muzeum Chrudim (0455/620330)

fondy: sfragistická sbírka

publikace: Chrudimské vlastivědné listy; Chrudimský vlastivědný sborník; Sbírký Okresního muzea; Stará Chrudim; Chrudimsko v raném středověku; Chrudim v pravěku a středověku; JUDr.K. Pippich - 150.výročí narození

Vlastivědné muzeum Jesenicka Jeseník (0645/401070)

fondy: pozůstalosti - J. Ripper, propagátor vodoléčby, E. Zorn a E. Mann, komunističtí předáci, J. Žbik; čestné uznání; kamenné desky vratislavských biskupů; cechovní a spolkové prapory; vývěsní štíty; cechovní truhlice a vlajky; tiskařské štočky; razidla; pečeti; razítka

publikace: Vlastivědný sborník Jesenicko; Odsun Němců z Frývaldova; Josef Schindler zastánce priessnitzovské vodoléčby; Vincenz Priessnitz 1799 - 1851

Regionální muzeum Jilové u Prahy (02/9951736)

fondy: sbírky Leopolda Čiháka zakladatele muzea; knihovna

publikace: Středočeský vlastivědný sborník; Ostrov - tisíciletá historie zmařeného kláštera; Davle u Prahy 1999

Muzeum Vysočiny Jihlava (066/7309728)

fondy: heraldika na předmětech rodu Dobřenských a Zebo
publikace: Vlastivědný sborník Vysočiny; Dotyky – Židé v dějinách Jihlavska; Dolování stříbra a mincování v Jihlavě; Katalog Dalbergovy ornitologické sbírky

Okresní muzeum Klatovy (0186/23109)

fond osobního archivu (dokumenty a informace o rodinách z Klatov); Petráškových osobní archiv (opisy z matrik a farních knih); Polákův osobní archiv (opisy z matrik); Wisingerovy opisy klatovských matrik od roku 1648; kolekce úmrtních oznámení 1880 - 1910
publikace: Bibliografie Šumavanu; Lidová architektura Klatovska; Osvobození Klatovska; Paravýsadky do jihozápadních Čech; Opevnění jihozápadních Čech z let 1936 - 1938; Z hudebního života ZČ; Ty skašovský dřevěnkáři; Strážkovské krajkářství; Studie k lidovému stavitelství II. a III.; Okres Klatovy

Okresní muzeum Kutná Hora (0327/512159)

publikace: Krásné město Kutná Hora; Sázavsko; Vlastivědný sborník

Městské muzeum Moravská Třebová (0462/311203)

fondy: dva graficky zpracované rodokmeny měšťanských rodů; cechovní a městská heraldika; předměty se státním znakem habsburské monarchie; měšťanské značky a erby
publikace: Život a práce lidu Malé Hané; Historie jedné ulice; Moravskotřebovské vlastivědné listy (r. 96 č. 7 článek o V. Holzmaisterovi),

Okresní muzeum Most (035/21345)

fondy: pozůstalost Ulrika von Levetzow
publikace: Kulturní památka Most; Mostecký betlém - pohlednice; V zajetí smrti; Osud Mostecka; Baronka Ulrika von Levetzow 1804 - 1899

Slezské zemské muzeum Opava (0653/622999)

fondy: pozůstalost heraldika ing. J. Havlice; tabla znaků opavských radních a příslušících městského soudu
publikace: Slezský sborník; časopis Slezského zemského muzea; Bibliografie historicko-vlastivědné literatury severní Moravy a Slezka; Pečeti a znaky obcí českého Těšínska; Pečeti a znaky obcí na Hlučínsku

Ostravské muzeum Ostrava (069/6123760)

fondy: pečetidlo Šenovského panství; znaky ostravských obcí; hornický prapor s erbem Larisch-Monnichů a Wilczků

publikace: Svědectví o roce 1968 v Ostravě; Ostravské muzeum; Průvodce starým Svinovem a přírodní rezervací Rezavkou; Zpravodaj Ostravského muzea

Národní technické muzeum Praha (02/20399111)

fondy: rukopisy; technické dokumentace; poznámky; fotografie; plakáty; knihovna a studovna; sbírky k dějinám techniky, průmyslu, obchodu, řemesel a přírodních věd
publikace: Železnice Čech, Moravy a Slezka; Typografové 1468 - 1939; Dějiny vědy a techniky; Sborník k 70. výročí narození L. Novotného; Sborník NTM; České železářství v době průmyslové revoluce; Dvě století litografie; Výběrová bibliografie

Národní muzeum Praha (02/24497167)

fondy Archivu Národního muzea: Bukovský - rod Bukovských z Hustiřan; F. Pirner; A. F. Rybička; Vratislav z Mitrovic; genealogická sbírka H; Sbírká znaků české šlechty; Znaky českých a moravských měst K. Lišky; heraldické sbírky - V. Král z Dobré Vody, F. Macháček, I. Pelant, O. Siedek, J. Trenkwald; sbírka pečetidel, typářů, pečeti
publikace: Sborník NM; Muzejní vlastivědné práce; Numismatické listy; Průvodce archivu NM

Muzeum hl.m. Prahy Praha (02/24816772)

fondy: předměty rodin Portheimů, Ringhofferů, Pštrosů
publikace: Res Musei Pragensis

Poštovní muzeum Praha (02/2312006)

fondy: sbírky historie pošt
publikace: učebnice Dějiny pošty v Českých zemích

Muzeum Prostějovska Prostějov (0508/330991)

fondy: pozůstalosti - J. Wolker a rodina, P. Bezruč, J. Kühndel, ředitel archivu, J. Glivický, bibliofil, V. Amros, hudebník, O. Beránek, dějiny církve a církevních staveb, B. Černý, vlastivěda, X. Běhálková, národopis, J. Zbořil, národopis, V. Měrka, knihovna, rod Sylva-Taroucca; sbírka typářů, razítek, otisků, pečeti; sbírka cechovních památek; sbírka fotografií heraldických artefaktů na stavbách
publikace: Bibliografie okresu Prostějov, Čechy pod Kosířem, Haná Josefa Mánesa, Heraldická procházka Prostějovem, Jména obcí a osad prostějovského okresu, Měšťané šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku, Národnostní problémy v historii měst, Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy, Prostějov v proměnách staletí, Vyšivané plachty ve sbírkách, Zmizelý Prostějov I. a II. díl, Prostějovsko v době nacismu.

Muzeum Dr. B. Horáka Rokycany (0181/722160)

fondy: pozůstalosti - rodina Sedláková, J. Mošna, J. Wünsche, ing. arch. R. Černý, MUDr. J. Čejka, zakladatel muzea Dr. B. Horák

publikace: Sborník muzea; Staré rokokanské domy

Muzeum středního Pootaví Strakonice (0342/321537)

fondy: pozůstalosti - A. Daněk, F. Pecen, J. Sedláček, Jaroslav a Josef Formánkovi, K. Černý, M. Novotný, manželé Tvrдых
publikace: Vybrané středověké památky Prácheňska; Lidové písně z Kamenicka; Keltský poklad z Bezdědovic; Radomyšl - raně středověké pohřebiště; Strakonická zastavení (o F. L. Čelakovském); Strakonice včera a dnes

Husitské muzeum Tábor (0361/252242)

fondy: obraz rodokmenu Habsburků; pozůstalosti - F. Bílek, umělec, J. V. Bouška, umělec, H. Benešová, R. Cikhart, učitel a regionální historik, R. Hrdlička, badatel, genealog a topograf, V. Kaplický, spisovatel, M. Kolář, pedagog, heraldik a genealog, J. Kolář, historik, A. Císařová-Kolářová, historička, F. Lískovec, historik a archeolog, J. Maria, dramatik, R. Mixa, redaktor, F. Novák, stavitel, J. Solar, spisovatel, J. Švehla, učitel, K. Thir, regionální historik, spisovatel a pedagog; v pobožce Soběslav pozůstalosti - J. Balvín, učitel a básník, K. Bodlák, spisovatel, J. Hlávka, učitel a divadelník, K. Fejlach, učitel, V. Frolík, národopis, O. Ostrčil, skladatel a dirigent, M. Prunerová, národopis, K. Pruner, básník a divadelník, K. Weis, skladatel a národopisec
publikace: Sborník Husitský Tábor

Okresní muzeum Tachov (0184/722171)

fondy: předměty s erby; litinový erb Windischgrätzů
publikace: Sborník OMT; Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov I. - III.; Židovské památky Tachovska; Sklářství v Českém lese

Muzeum města Ústí nad Labem (047/5210937)

publikace: Středověké sklo z Ústí; Pohlednice Českého středohoří; 120 let muzea Ústí n. L.; Dějiny města Ústí.; Bitva u Chlumce a Přestanova 1813; Poznej místo ve kterém žiješ; Dějiny plavby v Čechách II.; Sto let městské hromadné dopravy

Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín (067/7004611)

publikace: časopis Podřevnicko; Historicko etnografický čtvrtletník ZVUK; Acta musealia; Zlínsko od minulosti k současnosti; Zlínsko - vlastivěda; Zlínská architektura; Domácí výroba dřevěného nářadí a náčiní; Nové národní písně F. Bartoše

Regionální muzeum K.A. Polánka Žatec (0397/749466)

fondy: znaky města Žatec; náhrobník Kašpara Mendela ze Steinfelsu; deska s erbem Korbů z Waldenheimu; kartuš s erbem Klebelsberků
publikace: Ulice města Žatec; Paměti města Žatec; Z historie žateckého muzejnictví; Žatecká rodina Hošťálků z Javořice; v r. 2001 Soupis heraldických a rodových památek na Žatecku

II. setkání rodu Trnkových

Josef Trnka

Přátelské setkání příslušníků našeho rodu se uskutečnilo 16. září 2000 v Lázních Bělohrad. Přivítali jsme na něm 81 členů rodu a jejich manželů, respektive manželek.

Trnkové jsou prostý rod z Podkrkonoší. Nejstarší známí předkové Havel a Apolena žili v roce 1655 jako sousedé v Holovousích. Administrativně je celý rod zpracován na 530 kartotéčních lístcích, na nichž jsou uvedeni každý narozený Trnka, resp. Trnková, potomci Havla a Apoleny (pro zajímavost - jde o 265 chlapců a 265 dívek). Rod má již 13 generací a dělí se na 55 větví. Jeho příslušníci jsou roztroušeni po celé ČR i v zahraničí. Každá rodina je dále vedena na samostatné stránce v knize; zde jsou jednotliví mužští příslušníci rodu, jejich manželky a potomci. Jde o téměř 200 rodin. Tato evidence je samozřejmě dostupná všem spřízněným členům rodu Trnkových.

Na II. přátelském setkání byl pro všechny přítomné milým překvapením vypracovaný rodový „strom života“, na němž je na ploše 1 x 3,5 m více jak 700 jmen. Vzájemné debaty a seznamování pak pokračovaly až do 16 hodin. Znovu se chceme sejít za pět let.

Na rodokmenu pracujeme s přestávkami 15 let. Velkou pomoc nám při naší práci poskytla ČGHSP, jež je pro nás snad i hnacím motorem. Zvláště rádi vzpomínáme a rádi bychom touto cestou poděkovali panu Františku Šírlovi za cenné rady, které nám v počátcích našeho bádání poskytl. Nechceme a není naším cílem jen evidovat jednotlivé příslušníky rodu, ale chceme prezentovat hodnoty a ctnosti lidského spolutití. Chceme, aby se pocit příslušnosti k našemu rodu prohloubil vzájemným poznáním, aby na tomto základě mohli naši potomci navázat na naši snahu po oživení a obnovení rodových tradic. Chceme po každém příslušníku rodu, aby stručně napsal paměti o svých předcích, tak, jak se uchovaly v rodinném podání. Mnoho poznatků o životě a dění kolem našich předků jsme získali i v archivech. Takové široké pojetí spolupráce by mělo vyústit na stránkách připravované rodové kroniky.

Skanzeny - muzea lidových staveb v přírodě (2. část)

Helena Voldánová

10) Národopisná expozice Běliště v Železném Brodě

Kontaktní adresa: Muzeum Železný Brod, Běliště 57, 468 22 Železný Brod,
tel.: 0428/391149

Otevírací doba:

květen - září ÚT - NE 8,30 - 12,00 a 13,00 - 16,00 hod.

říjen-duben SO - NE 8,30 - 12,00 a 13,00 - 16,00 hod.

Běliště je největší roubená stavba v Železném Brodě postavená v 2. pol. 17. stol., která reprezentuje lidovou architekturu pojizerské oblasti. Od roku 1998 si zde

můžeme prohlédnout expozici: zkamenělé přírodniny a polodrahokamy, těžba železné rudy a břidlice, archeologické nálezy, archiválie, kresby a předměty ze života občanů Železného Brodu. Expozici doplňují lidové betlémy a unikátní dřevěné modely měšťanských domů.

11) Hamousův statek ve Zbečně

*Kontaktní adresa: Hamousův statek č.p.22, 270 24 Zbečno, okres Rakovník,
tel.: 0313/558120*

Otevírací doba:

květen SO - NE 9,00 - 16,00 hod., červen také ÚT - ČT

červenec - srpen ÚT - NE 9,00 - 17,00 hod.

V roubeném statku jsou interiéry zařízeny ze sbírek okresu Rakovník, Kladno a Beroun, které dokládají život našich předků rakovnického kraje.

12) Soubor lidových staveb Rymice

Kontaktní adresa: Rymice 104, 769 01 Rymice u Holešova, tel.: 0635/395238

Otevírací doba:

celoročně s průvodcem ÚT - NE 9,00 - 17,00 hod.

Stavení, kovárna, větrný mlýn z Bořenovic reprezentují lidovou architekturu Kroměřížska. V zařízených interiérech jsou ukázky tradiční lidové výroby. Další expozici Kroměřížského muzea je funkční dřevěný větrný mlýn z roku 1827 s původním vybavením v obci Velké Těšany (tel.: 0634/358721).

13) Hanácký skanzen Příkazy

Kontaktní adresa: Příkazy 54, 783 33 Příkazy, okres Olomouc, tel.: 068/5967310

Otevírací doba:

duben - září ÚT - NE 9,00 - 17,00 hod.

Hanácký skanzen se nachází na Kameníčkově gruntu uprostřed vsi Příkazy. Nalezneme zde dochované zemědělské stroje, řemeslnické nářadí a předměty našich předků hanáckého venkova.

14) Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy

Kontaktní adresa: Ústav lidové kultury Zámek Strážnice, PSČ 696 62,

tel: 0631/332132, 332992

Otevírací doba:

květen - říjen ÚT - NE 8,00 - 17,00 hod.

Výstavba skanzenu sukázkami lidového stavitelství jednotlivých oblastí Slovácka započala v roce 1973. Na 65 objektů, technické vodní stavby, vinohradnický areál a také vystavené předměty dokládají způsob bydlení a hospodaření na jihovýchodní Moravě. Strážnice je proslulá pořádáním Mezinárodního folklórního festivalu.

Pátrá se po...

Pátrá-li též někdo po příslušnících širšího rodu *Rieger*, ozvěte se, prosím. Zatím jsme po ascendentní linii dospěli zhruba k roku 1634 a máme již i značné množství genealogických dat směrem do šířky rodokmenu (i těch zatím nijak nezapadajících). Děkuji za jakékoli zprávy.

*Mgr. Antonín Rieger, Střekovské nábřeží 788/18, 400 03 Ústí nad Labem - Střekov III,
tel. 047 - 55 33 724*

Hledám bližší informace o *Leopoldu Angerovi*, lesním radovi u Aerenthala na Hrubé Skále (předtím lesním adjunktovi u Rohanů na Sychrově). Jeho jménem je nazvaná turistická stezka z Hrubé Skály do Sedmihorek.

Ing. Jindřich Anger, Kotěrova 4, 160 00 Praha 6

V ČR i v cizině hledám další nositele jména *Langkramer* (zázpisy v matrikách mohou být s obměnami hlásek uprostřed jména). Rod byl v 17. až 20. století dosti rozvětvený v Jičíně a jeho okolí. Dále prosím o doplňující údaje o nositelích jména *Melichar*, žijících ve stejné době v Jičíně. Potěší mne jakákoli informace, předem díky.

Ing. Otakar Langkramer, CSc., Peškova 4, 152 00 Praha 5, tel. 02 - 58 10 720

Různé

Prodám genealogický program „Family Tree“, verze 7.5, originálně zabalený. Možnost různých zobrazení, vkládání obrazu, zvuku atd. Předvedení nainstalovaného programu možné. Minimální systémové požadavky: procesor Pentium 90, Windows 95, 16 MB RAM, CD-ROM, 50 MB na pevném disku. Cena: 1 000 Kč.

Ing. Milan Major, tel. 02-40 11 890

Pozvánka na valnou hromadu

České genealogické a heraldické společnosti v Praze

kteřá se koná
v sobotu 24. února 2001 v 10 hodin
v zasedací místnosti
Ústavu pro zemědělské a potravinářské informace
Praha 2, Slezská 7

Program:

Zahájení
Volba zapisovatele a návrhové komise
Zpráva Správního výboru o činnosti ČGHSP za rok 2000
Zpráva o finančním hospodaření ČGHSP za rok 2000
Zpráva Revizní komise k činnosti a hospodaření ČGHSP
Diskuse k předneseným zprávám
Přestávka
Udělení čestného členství a uznání za práci pro ČGHSP
Plán práce na rok 2001
Návrh na usnesení a jeho schválení valnou hromadou
Závěr

Setkání genealogů a heraldiků

Poznámka:

Prezentace účastníku započne již v 9 hodin.
Před valnou hromadou je možno uhradit členský příspěvek na rok 2001 a zakoupit publikace s genealogickou a heraldickou tematikou.
Po ukončení valné hromady proběhne volná diskuse na téma genealogie a heraldiky.

Spojení k ÚZPI:

Od stanice **Metra A Náměstí Míru**
Od stanice TRAM 4, 10, 16, 22 **Náměstí Míru**

Zadní strana obálky: Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic (plátno B. Sprangera)

Autoři tohoto čísla:

Ing. Otakar Vinař, Jeremenkova 66, 147 00 Praha 4
Tomáš Biskup, Kotevní 3, 150 00 Praha 5
† PhDr. Jaroslav Honc (práce publikována se svolením Dr. Jaroslavy Honcové)

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 14,00 do 16,00 hodin.

Knihovna je v místnosti Společnosti otevřena každé úterý od 17,15 do 19,00 hodin.

Genealogické a heraldické listy, ročník XX., číslo 4/2000

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00

<http://www.muweb.cz/www/cghsp>

tel.: 51 61 34 90

e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení:

108696177/5100 (IPB)

122991359/0800 (ČS)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.
Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje Redakční rada ve složení:

PhDr. Karel Černý, PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc.,
PhDr. Vladimíra Hradecká, Ing. Jiří Oulík, Mgr. Marek Starý

Uzávěrka: listopad 2000 - dáno do tisku v prosinci 2000 - Počet výtisků: 1000
ISSN 1212-9631

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, OZ
č.j. NOV 6231/97, ze dne 16.5.1997

Tisk: Polygrafické SOU Svoboda s.r.o., Bellova 352, 109 00 Praha 10
